

סטנוגרמה

פ ר ו ט ו ק ו ל

ישיבה ה' שכ"ט של הממשלה

כ"ט בחשירי תשכ"ט - 21.10.68

(יום ב', בשעה 09:00 בבוקר)

נכחו השרים: סגן רה"מ י. אלון - יו"ר, י. אלמוגי, ז. ארן, מ. בגין, י. בורג, מ. כנטוב, י. ברזילי, ח. גבתי, י. גלילי (בסעיף 63), מ. דיין (בסעיף 62), ז. ורהפטיג, י. ישעיהו, י. ספיר, מ. קול, ח.מ. ספירא, י.ש. ספירא, ז. שרף, א. ששון.

נעדרו השרים: ל. אשכול (חולה), א. אבן (בחז"ל), מ. כרמל (בחז"ל), פ. ספיר

מ. ארנון	- מזכיר הממשלה
ד. הורוביץ	- נגיד בנק ישראל (בסעיף 63)
י. ארנון	- מנכ"ל משרד האוצר (בסעיף 63)
א. אגמון	- הממונה על התקציבים (בסעיף 63)
א. דברת	- סגן היועץ הכלכלי לשר האוצר (בסעיף 63)

סדר היום:

62. שאלות

63. הצעת התקציב לשנת הכספים 1969/70

62. ש א ל ו ת

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוזן:

אני פותח את הישיבה. אנחנו נמשיך היום בדיון

בתקציב שהתחלנו בו אתמול.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מבקש רשות להציג שאילתה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוזן:

אולי נעשה זאת בחצי השני?

שר הבריאות י. ברזילי:

זה אינו בסדר, אתמול הובטח שהיום תינתן אפשרות

לשאילתה.

השאילתה היא לראש הממשלה, אני מצטער שהוא

איננו, אבל זה וודאי יגיע אליו.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוזן:

נעביר לו את זה.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מבקש לדעת, האם ראש הממשלה חושב את זה בסדר, ואם לא, האם הוא העיר על כך, על נאום של שר הבטחון בשבוע שעבר, שמעמעותו היא לסתור את הופעתו של שר החוץ, ואחרי נאום של שר הבטחון משמעותו של נאום שר החוץ בעיני העולם צריכה להיות או שזה נאום פנטסטי, על משקל דמיוני, או שאין לו ערך.

הקל עלי את המלאכה שר הבטחון כאשר הוא בדיון שהיה לנו, אם לשלוח מברק הזדהות עם נאום של שר החוץ, אמר שהוא לא קרא במדויק את נאום של שר החוץ, אבל מספיק לו האפקט הפוליטי שהיה לו בעולם כפי שהוא קרא עליו בעתונות החוץ, והוא הסיק מזה מסקנות לא טובות לדעתו...

שר הבטחון ט. דיין:

לא אמרתי אף מילה כזאת. אם אתה מצטט אותי, חיקה את הפרוטוקול ותצטט בדיוק.

שר הבריאות י. ברזילי:

ציטטתי.

שר הבטחון ט. דיין:

אם אתה מצטט אותי, אז זה לא נכון. יש בעברית מילים יותר קשות, אבל מה שאתה אומר איננו נכון.

שר הבריאות י. ברזילי :

מה לא נכון?

שר הבטחון מ. דיין :

אתה מצטט אותי ושם בפי דברים שלא אמרתי.

שר הבריאות י. ברזילי :

לא אמרת מה שהיה ב"ניו-יורק טיימס" ואיך פירשו

את הנאום של השר אבן?

השר מ. בגין :

הוא לא דיבר על ה"ניו-יורק טיימס", אלא על

ה"בי.בי.סי".

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון :

אני עוד לא יודע למה אתה מתכוון, אולי נשמע סה

השאלחה.

שר הבריאות י. ברזילי :

העובדה היא שדעת הקהל גם בחוץ וגם בארץ פירשה

את הנאום של שר הבטחון כסתירה לנאום שר החוץ, וזה נכון. אם אני לוקח עתון,

שבוירך כלל במאמריו הראשיים אינני זוכר מתי הוא תקף את שר הבטחון כמו "הצופה",

כל המאמר הראשי בעתון זה מוקדש לעובדה הזאת, כיצד בכלל הנאום הזה של שר הבטחון

סתר את התהווה החיובית שהיתה לנאומי של שר החוץ בחוץ לארץ. כאשר לוקחים את ה"למונד", הרי ה"למונד" מסתמך על נאומי של שר הבטחון בשביל להוכיח שהוא בעצם ביטא עמדה שהיא הפוכה לעמדתו של שר החוץ.

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העלייה י. אלון:

אחה נואם נאום, אני רוצה לדעת מה השאילתה.

שר הבריאות י. ברזילי:

השאילתה היא, האם ראש הממשלה אינו חושב לשים קץ לכך שישימו מקלות בגלגלי המאמצים של שר החוץ, אשר עושה מאמצים עצומים (א) בשביל להציל סיכוי של שלום לגופו של עניין; (ב) בשביל להציל את האימאג' של ישראל, שהיא עושה מאמצים, בין אם יצליחו או לא יצליחו למען השלום. להציג את ישראל כמיואשת מהשלום ולהציג אלטרנטיבה אחת של מלחמה, זה דבר חמור ביותר.

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העלייה י. אלון:

כיוון שהבטחתי להעביר את השאילתה, אעביר גם את

התשובה של שר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין:

אני רוצה קודם כל לעמוד על האינטרמצו, לא על הנאום שלי בהיכל התרבות, שפה לא צוטט נכון, הציטטה היתה מהישיבה הקודמת של הממשלה. בישיבה הקודמת של הממשלה, כאשר הוצע שישלח מכאן בשם הממשלה כולה מברק עידוד לשר החוץ, אמרתי דרך אגב, כאשר להדים לנאום הזה, אמרתי שלא קראתי את הנאום ואין לי סיבה להניח ששר החוץ חרג בו ממה שהוסכם פה. כאשר דובר פה על ההדים החיוביים לנאומי של שר החוץ אמרתי שההדים, על כל פנים חלק מהם כפי ששמעתי אותם ב"בי.בי.סי" וכפי שקראתי ב"ניו-יורק טיימס", הם מחאו כפיים

לפרשנות שלהם, שישראל מודיעה על נכונותה לנסיגה.

שר הבריאות י. ברזילי:

זה בדיוק מה שאמרתי.

שר הבטחון ט. דיין:

אם זה בדיוק מה שאמרת, אז זה טוב מאוד. אני אינני מציע שממשלת ישראל תמחא כפיים למחיאיות הכפיים שבאו לפרשנות לנכונותה לנסיגה. אני אמרתי שאני רוצה לרשום לפנינו שפרשני ה"ניו-יורק טיימס" וה"בי.בי.סי." מחאו כפיים והכריזו בריש גלי על נסיגה. ייתכן ששר הבריאות תמים דעים אתם, שיבושם לו, אני, נפשי לא לזה יוצאת.

שר הבריאות י. ברזילי:

לא בדיוק את זה אמרת.

שר הבטחון ט. דיין:

כאשר אכוא פעם לצטט משהו אחר, או שאלמד בעל פה את מה שהוא אמר או שאחזיק למול עיני, כאשר אני מצטט את השני, את נוסח דבריו.

אשר לנאום בהיכל התרבות, לא אמרתי מילה או חצי מילה נגד מגמתה של ישראל לשלום, להיפך, מי שקרא, מי שעם לב ומי שהתעניין בזה, בתשובה לשאלה בקשר למשא ומתן וענין הסיפוח אמרתי, כל עוד יש משא ומתן, כל עוד אנחנו מנהלים משא ומתן ומחפשים דרכים להסדר - לא השתמשתי אפילו במלה שלום, אלא דיברתי על הסדר - חלילה לנו לגעת בזה, כגון סיפוח או דבר כזה. אבל הבעתי את הדעה, ואני סבור שהיא נכונה, זו הערכתי, שערכים אין פניהם לשלום אלא למלחמה.

הם מתכוונים למלחמה, והתביעה שלהם שאנחנו נכריז את נכונותנו לקבל את החלטת מועצת הבטחון וביצועה מכוונת להפעיל עלינו לחץ להחזרת שטחים ללא שלום.

אינני חושב שזה עומד בסתירה לפעולתו של שר החוץ, שמציג את מדיניותה של מדינת ישראל, שישראל רוצה בשלום, אם שר הבריאות חושב שאנחנו צריכים להציג את המדיניות הערבית, שהם רוצים בשלום, והוא רוצה לשמש להם סניגור לכך, הוא יכול לעשות זאת, אני לא שותף לזה ולא אהיה שותף לזה. אינני יודע על החלטת ממשלה כזאת שאוסרת על שרי ממשלה, כאשר הערבים אינם רוצים בשלום, לומר זאת.

אני לא הייתי חבר בממשלה הזאת כאשר היא הודיעה שבוע או עשרה ימים לפני סגירת המיצרים, שכל ריכוזי הכוחות המצריים בסיני זה רק תמרון ראווה. אילו הייתי בממשלה באותו זמן, ואילו אז חשבתי אחרת, לא הייתי נותן יד להודעה פומבית כזאת. ייתכן שחברי הממשלה בפומבי יצרו רושם כזה, ששם אין שום כוונה כזאת.

לפי מיטב הכרתי, המלך חוסיין הודיע פעמיים גם בכתב שתכנית אלון אינה מתקבלת בשום אופן על הדעת, והוא מוכן לנהל משא ומתן על שלום רק על יסוד הקו הירוק הקודם, בתנאי שהוא יהיה דו צדדי, ואם חס וחלילה הוא יוותר על משהו, אנחנו נוותר בתמורה, ובתנאי שזה יתקבל לא רק על ידי הערבים בירדן אלא גם על ידי מדינות ערב האחרות. אם אתה רואה בזה תכנית שלום, אתה זכאי לראות זאת כך, ממה שאני יודע על תשובות הערבים, של חוסיין ושל מצרים, והצעות השלום שלהם עד אחרמול, ומה שאני יודע על ההכנות הפיסיות שלהם...

שר הבריאות י. כרזילי:

אני מדבר על זה, איך אתה מציג את מדיניותה של ישראל, כאשר אתה אומר שתכנית אלון זה כדור גישוש.

שר הבטחון פ. דיין:

עכשיו אני מדבר. לא ביקשתי שתשאל שאילתה, ואם אתה שואל שאילתה, תשמע את התשובה.

שר הבריאות י. ברזילי:

אתה לא עונה על השאילתה.

שר הבטחון פ. דיין:

אני יודע על ההכנות הפיסיות שהערכים עושים לקראת מלחמה, כולל הכנת גשרי ביילי על הסואץ, ולא עולה על דעתי למנוע מהציבור את הערכתי שהערבים מתכוננים למלחמה. כאשר הממשלה תחליט על כך, אני אישמע לה או שאעזוב את הממשלה, אבל הממשלה לא תחליטה שאנחנו צריכים להיות סניגורים לערבים, שהם רוצים בשלום, ולא אמרתי מלה וגם לא חצי מלה בננות נכונותה של ישראל לשלום.

שר הבריאות י. ברזילי:

זו אינסיוואציה וסילוף, כאילו מישהו ביקש ממך לייצג את הערבים כרודפי שלום. אני לא סניגור לערבים.

שר הבטחון פ. דיין:

זו העמדה שלי.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

בוה סיימנו את הטיפול בשאלתה ובתשובה, נעביר את החומר לראש הממשלה. שר החוץ יהיה בישיבה הבאה של הממשלה, ואז בלאו הכי יהיה דיון כולל על הכל, ובוודאי יהיה בירור גם בענין זה.

השר מ. בגין:

מתי עומדים לכנס את הישיבה לדיון המדיני?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

אני מבין ששר החוץ יחזור בסוף השבוע, ואני מניח שכיום א' הקרוב יהיה לנו הדיון המדיני.

השר מ. בגין:

אולי בכל זאת כדאי להקדיש חצי שעה לכירור הסוגיה הזאת, זוהי סוגיה חשובה מאד.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

אני מציע לעשות זאת אחרי גמר הדיון על התקציב. אנחנו מוכרחים להעביר את התקציב לוועדת השרים לעניני כלכלה, אולי נעשה זאת בסוף הישיבה.

השר י. ספיר :

האם לא תהיה לנו ישיבה של ועדת השרים לעניני

בטחון השבוע?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון :

ראיתי אמש את ראש הממשלה, אינני בטוח אם תהיה

ישיבה השבוע, אני חושב שראוי שהממשלה כולה תשתתף בכירור הזה.

שר הבריאות י. ברזילי :

שר הבטחון טען שלא דייקתי במסירת תוכן דבריו

בישיבת הממשלה, שהחליטה לשלוח מברק יישר כוח לשר החוץ.

והנה הדברים של שר הבטחון, כפי שנרשמו בפרטיכל,

כאשר הסביר למה הוא מתנגד להזדהות עם נאומו של אבן, אם כי לא התנגד למברק
"יישר כוח":

"אני בטוח, שאין בנאומו של אבן שום סטייה מהקו

של הממשלה. לא קראתי את הנאום, אבל במקרה שמעתי שידור ב"בי.בי.סי." ועל מאמר
ב"ניו-יורק טיימס", ולפיו אבן הכריז על נסיגה מהשטחים. אתה רוצה שאמחא כפיים
על הרושם שהיה מהנאום? במידה שמדובר על כך שהנה העולם הביט עלינו בעין רעה
ופתאום העולם נשם לרווחה - ומה שאני אומר אין כזה משום ביקורת על אבן אלא

"אנחנו והעולם" - הרי לפחות ה"בי.בי.סי." וה"ניו-יורק טיימס" מחאו לנו כפיים על יסוד שאנחנו מוכנים לסגת".

ועל יסוד זה שר הבטחון התנגד לנוסח שהוצע והציע נוסח אחר. ובכן דייקתי לגבי תוכן דבריו של שר הבטחון, שהוא הסתייג על פי ההדים ב"בי.בי.סי." וב"ניו-יורק טיימס".

ב) אני מוחה על כך ששר הבטחון ייחס לי רצון או בקשה ממנו להיות סניגור לטענות הערבים. אפילו לא ביקשתי שיהיה סניגורו של שר החוץ שלנו. הרבר היחיד שביקשתי, שלא יערער בפומבי את הנחותיו וטיעוניו של שר החוץ בשם הממשלה באומות המאוחדות, שיש בהם לגופו של הענין להציל ולקדם את סיכויי השלום ומבחינת דעת הקהל העולמית להציג את ישראל כמשקיעה מאמצים ויוזמות למען לא להחמיץ אף סיכוי לשלום ואף לפתוח שסתומים במציאות האטומה לקראת אפשרות של משא ומתן על שלום.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

ברשותכם אעביר את השאלתה של שר הבריאות, את התשובה של שר הבטחון ואת ההודעה האישית של שר הבריאות לראש הממשלה בתוספת העתק מהודעתו האישית של שר הבריאות לשר הבטחון.

63. הצעת התקציב לשנת הכספים 1969/70

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

אנחנו ממשיכים בדיון על התקציב.

שר הסעד י. בורג:

אתיחס רק לדברים הספציפיים של המשרד, למרות שאני יודע שזה רקוויאם שנתי שאנחנו מקיימים כאן, וכל טענה של שר לטובת תקציב משרדו מקווצת על ידי טענת שר אחר לטובת משרדו הוא. בכל זאת אינני רואה את עצמי חופשי מלהזכיר דברים אלה, באשר אני מדבר בשם שכבה שאין לה איגור מקצועי ואין לה דוברים רשמיים, ורק לפעמים מבצבצת איזו היסטריה והופעה של אלימות במקום שהיא מבצבצת, ועל ידי כך מתעוררים לענין זה.

הערה אחת שהיא אולי גם קצת פרוכוקטיבית, דיברו כאן על אינפלציה בטרמינולוגיה מאוד אקדמאית, האם המימון של התקציב הוא גרעוני? פירוש הדבר שהמירוף תוך השנה שלפני הבחירות מוכרח להביא לאינפלציה, שהיא הרבה יותר מאשר סתם אינפלציה. על כן הייתי רוצה לשמוע על התחזית הזאת במונחים מוגדרים עד כמה שאפשר.

ועכשיו אני רוצה לדבר על כמה דברים שנוגעים למשרד שיש בו אוכלוסיה מסוימת של קצת יותר מ-20 אלף משפחות, קצת יותר מ-80 אלף נפשות שמקבלים בממוצע 35 ל"י לחודש, כלומר 1.15 ל"י ליום בשביל אוכל ולכוש גם יחד. מה המצב שלהם, את זאת יכולים ללמוד מזה שראשי עיירות הפיתוח שולחים מברק אל שר העבודה ומבקשים שלא יבטל את העבודה היוזמה באשר אז יהיו משפחות מרובות ילדים שהכנסתן תרד ל-200 ל"י לחודש במקום 300 ל"י לחודש שהם מקבלים היום.

אני ברעה - וזה הקומפלכס הראשון שאני רוצה להעמיד כאן היום - שאנחנו מרשים לעצמנו את הלוכסוס לסחוב לעבודה יוזמה חלק מאוכלוסיה שמקומה לא שם, ומאידך אנחנו מרשים לעצמנו את הלוכסוס לחסוך כסף מילדים. בעתון הופיע הסיפור הזה על חייל שעמד על סוללה על גשר אלגבי, וכל פעם היה נוסע לחופשה הביתה כדי להרוויח כסף, על מנת שהמשפחה לא תרעב. אני חושב שאנחנו - אני כולל בזה את שר החינוך והתרבות ואותי - חוטאים בדבר אחד - ואני

חושב שיש בזה משום קצרות ראייה, אם אנחנו לא מבדילים בין התמיכה הכללית ובין דבר מיוחד בשביל ילדים. בשבילי מתן פרוסת לחם בא לפני שכר הלימוד המורדג. אני בדעה שהממשלה מחוייבת, ואינני עומד על כך שזה ייעשה דווקא באמצעות משרד הסעד, אם זה יכול להיעשות על ידי הביטוח הלאומי, בבקשה - לעשות משהו קונסטרוקטיבי בשביל משפחה שיש לה למעלה מארבעה ילדים, או החל מהילד הרביעי. אני רוצה שוב פעם לומר שזה אינו יכול להיות במסגרת הביטוח הלאומי כפי שזה כיום, וזה מתוך שתי בחינות. הבחינה האחת, אם נותנים 12 - 14 ל"י לחודש בשביל ילד, הרי כל אחד יודע מה זה שווה ומה אפשר לרכוש בזה. נותנים זיכוי עבור כל ילד לאדם שמשלם מס הכנסה, אבל מי שאינו מרוויח כלום, מה מועיל לו הזיכוי הזה?

ולמעלה מזה, המדינה הזאת עוד היום מרשה לעצמה את הלוכסוס הזה, שמשפחה שמקבלת תמיכה בשביל ריבוי ילדים, כשיש לה שבעה ילדים כל משפחה שלישית היא ערבית, וכל משפחה שמקבלת עזרת סעד בשביל הילד התשיעי היא משפחה ערבית. זה ההיפך ממה שרוצים להשיג, לגבי גידול הריבוי הטבעי אצל היהודים.

השאלה היא תוך כמה זמן רוצים להגיע למצב שהאוכלוסיה תהיה בהרכב שלפני ה-4 ביוני 1967, כאשר האוכלוסיה הערבית הייתה בסביבות 10%, ולעתים בסביבות 20%.

אני טוען שאנחנו צריכים לעשות שני דברים. דווקא העובדה שאנחנו בתוך התקציב עושים הסדר דרך הסוכנות, עד כדי כך שהשרים אינם יודעים מהו התקציב....

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

זה כדי שלא ידליפו.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

כבר אתמול היתה הרלפה בעתונות.

שר הסעד י. בורג:

אני דורש שני דברים, ולמרות שזה עולה כסף, אני חושב שזה יעלה יותר זול. הדבר הראשון שאני דורש, שתהיה ריאורגניזציה דרך הצינור של הסוכנות, ואנחנו צריכים להשתמש בצינורות האלה על מנת לתת תמיכה למשפחות מרובות ילדים, לאותה אוכלוסיה יהודית שזקוקה לכך, ואני מציע שאנחנו נחליט שהחל מהילד הרביעי יהיה משהו יותר טובסטנטיבי. אני הייתי אומר שזה יכול להיעשות דרך הסוכנות. אם אין מספיק כסף למדינה, הייתי אומר שאנחנו צריכים לקבוע שמתחילים במשפחות מרובות ילדים שהן או מקבלות סעד או מקבלות עבודה יזומה.

אני מציע בנקודה זאת, שוועדה מצומצמת תבדוק פעם מי נסחב לעבודה יזומה, כשמקומו לא שם. אני חושב שיש מספיק כסף, עם ריאורגניזציה מסוימת, בשביל משפחות מרובות ילדים.

עכשיו אני רוצה לטעון טענה יותר ספציפית. זו לא חיתה טענה למשרד הסעד אלא לשר הסעד. לי לא איכפת מי ישלם זאת, אבל שייקבע, שהחל מהילד הרביעי המשפחה תקבל משהו יותר טובסטנטיבי. כל שר צריך להיות מעוניין בזה.

עכשיו אני רוצה לומר משהו על קצרות הראיה והצעת התקציב. אם מדברים במסגרת התקציב על 375 מיליון ל"י, כולל תקציב הפיתוח, או 174 מיליון ל"י בשביל דירות, הרי הדירות הן לא רק ארבעה קירות, אלא אנשים חיים צריכים לגור בהן. לפי הסטטיסטיקה יכולים להגיד שאם לוקחים בחשבון 40 אלף עולים, הרי עלולים להיות כך וכך ילדים ספגרים וכך וכך אנשים הזקוקים לסעד. מה

ההפשטה הזאת, כאשר דנים על יחידות דיוור ולא מביאים בחקציב בחשבון שאנשים חיים צריכים לגור בדירות אלה.

אני חושב שבענין זה, אם לא נותנים בחקציב הסעד ביטוי גם לאותו משקע אנושי סוציאלי שמגיע באופן אוטומטי, הייתי אומר, עם כל העליה, אז עושים חצי עבודה. החקציב שמוצע כאן למשרד הסעד אינו עונה על הדברים הללו.

אני רוצה לומר זאת בצורה הברורה ביותר, הצעת החקציב הזאת אינה עונה לבעיה של טיפול בילדים מפגרים, ואינה עונה על הבעיה של טיפול בנוער עברייני.

שר הבטחון ושר האוצר עוסקים במחיר של השטחים ושל הבטחון, אני עוסק במוצר לוואי של ירושלים השלמה. כ-100 בנות יהודיות עוסקות בזנות בירושלים המזרחית, ואני מחפש מקום ומחפש כסף להוציא אותן משם ולהכניס אותן למוסד או למעון כדי להציל מה שניתן להציל. המושג של בנות ירושלים הוא מושג מאד יקר, ולא הייתי רוצה שיקבל טעם לוואי בימים אלה. ברור שאיש לא התכוון בהקמת מדינת ישראל, וגם בירושלים השלמה אנחנו לא חושבים על זה, שאנחנו נספק לערבים מה שמספקים.

שר המשטרה א. ששון :

אני חושב שהמספר מוגזם.

שר הסעד י. כוונן :

לא ספרתי אותן, סיפרו לי על כך.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

מי שסיפר בעצמו קצת חשוד.

שר המעד י. כורנ:

תפקיד המשטרה לשמור שמירה בטחונות ולא ללכת לצור, בדרך כלל, את אותם העבריינים הצעירים, אני חושב שעם קצת תוספת תקציב יכולים להוריד את המעמסה הזאת. אני חושב שזו מדיניות שהיא עולה הרבה יותר ביוקר כאשר נותנים פחות כסף. אם אפשר להוריד בנות סוטר מהרחוב, מקלים על המדינה, על החברה ועל המשטרה.

אני רוצה לומר שהגזירה בתקציב של כמה מיליונים, לרגל ההחלטה להקפיא את תקציב הפיתוח, למרות שזה נוגע לבנין, ואני יודע מה זה בנין, אני חושב שזה לא ייעשה, כי אם מקפיאים את תקציב הפיתוח לשנתיים, מה שלא נוציא בשנה זו ומה שלא הוצאנו אשחקד, על ידי כך אנחנו דוחקים את פתרון הבעיה של מקומות נוספים למפגרים, לפחות לשלוש ארבע שנים נוספות. זה לא יכול להיות, כי התקציב עד היום הזה לא נתן תשובה מספקת לשאלה של ריבוי טבעי של אוכלוסיה מפגרת שיש בלאו הכי. אם אחוז אחד מהלידות זקוק לאכסון במעון של מפגרים, הרי עד היום הזה התקציב לא נתן לזה פתרון. הקפאת הפיתוח לשנתיים אינה עונה, לא על שאלת הריבוי הטבעי, לא על שאלת העליה ולא על שאלת משפחות מרובות ילדים.

לכן אני רוצה לבקש מהשולחן הזה פרוטקציה אצל שר האוצר, הן בנוגע למשפחות מרובות ילדים והן בנוגע לפיתוח, שלגבי השירותים בשביל האוכלוסיה הזאת יהיה שינוי. אני רוצה לומר שכספרות, במספרים, הסכומים הם קטנים, אבל המשקל של העזרה כמובן החברותי הוא גדול ומועיל.

שר החקלאות ח. גבתי :

אני רוצה להגיד כמה מילים על הקונספציה הכללית של התקציב. אינני מסכים לדעתו של נגיד בנק ישראל, שאמצעי הייצור הקיימים מנוצלים במלואם, ולכן אין כל טעם להתקציב אמצעים כספיים נוספים בשביל להרחיב ולהשקיע. אני חושב שאנחנו רחוקים מזה שכל אמצעי הייצור שלנו מנוצלים, בענף שאני מכיר יותר מענפים אחרים. אני יודע שער היום יש אבטלה סמויה בחקלאות. אותם החקלאים הקיימים מסוגלים לייצר הרבה יותר בלי תוספת כוח אדם והגורם המגביל - יש כמה גורמים מגבילים, ואחד מהם זה פיתוח שווקים חדשים, זאת אנחנו עושים, כרוך בהשקעות כספיות. אינני סבור שהגענו לשיא הנבול גם בענפי הכלכלה האחרים, בתיירות ובתעשייה. ואם אנחנו מדברים על זה, שאנחנו בשנים הקרובות נגביר את הייצור במידה גדולה, הרי אינני רואה איך אפשר לעשות זאת בלי להשקיע אותם האמצעים הדרושים להמשך פיתוח המשק.

אני רוצה להצביע על עוד דבר אחד, שהוא קשור לתקציב הפיתוח. אם ננתח את תקציב הפיתוח נראה שלהרחבת הייצור בפועל מוקדש שם חלק קטן מהתקציב, פחות מ-30% מתקציב הפיתוח כולו, כי האחוז הזה בערך מוקצב בתקציב הפיתוח לפעולות שאנחנו קוראים להן פעולות תשתית: תחבורה, כבישים, חשמל, דואר ומים, וסכום הרבה יותר גדול מוקצב לשיכון, וכל מה שבא אחרי זה, מיכנים, שירותים וכו'.

אני ברעה שתקציב הפיתוח להרחבת הייצור ממש צריך להיות יותר גדול מכפי שהוא מוצע. אני אינני נרתע מכך שאנחנו נגדיל את תקציב הפיתוח המוצע לפחות ב-100 מיליון ל"י, אבל שכל אלה תהיינה מיועדות לפיתוח הייצור בפועל. פיתוח הייצור בפועל היום זה בעיקר פיתוח הייצור לייצוא, אבל ייתכן שיש צורך גם לבדוק אם הפרופורציה הקיימת היום בהרבה שירותים, שיכון, שירותי תשתית וכו', היא פרופורציה נכונה, ואם אין צורך להעביר. אם יוחלט שאין להגדיל את תקציב הפיתוח, האם אין להעביר סכומים להגדלת הייצוא ממש? פתרון הבעיות שלנו הוא בהשקעות במשק להגדלת הייצור, אין לו פתרון אחר, ולא נגיע לזה

אם נצמצם את ההשקעות במשק המיועדות לייצור.

אינני יכול להגיד שום דבר על תקציב החקלאות וההתיישבות, כי עוד לא התקיים בידור עם שר האוצר. אבל אני רוצה להגיד שבאופן כללי, בעקבות המצב שאנחנו נמצאים בו היום, בעקבות השטחים החדשים, אנחנו העלינו בשנה האחרונה ומתכוונים להעלות בשנה הבאה, מספר די ניכר של היאחזויות. הנימוקים להיאחזויות האלה הם נימוקים בטחוניים ונימוקים מדיניים. הנימוקים הכלכליים תופסים מקום שלישי או רביעי במעלה. אינני מעלה על הדעת שהסכומים שיש צורך להשקיע - ויש צורך להשקיע סכומים גדולים בהיאחזויות האלה - שזה צריך להיות על חשבון האטת הפיתוח של ההתיישבות החדשה שכבר קיימת, או על חשבון דחיית ביסוסם של ישובים שהגיעו לפרקם ויש צורך לבסס אותם. כלומר, אם יש צורך להשקיע כסף בהיאחזויות חדשות, ויש צורך להשקיע בהיאחזויות, הרי כמו תקציב הבטחון גם זה משפיע על התקציב כולו, ועל שטחי המדינה ושטחי המשק כולם. אינני מקבל זאת, שההתיישבות הבטחונית החדשה הזאת תעשה על שכמם של המתיישבים שהם עלו בחמש עשרה השנים האחרונות. הם עוד נמצאים בתחומי הטיפול של מחלקת ההתיישבות, ועקב הרחבת ההתיישבות עכשיו יחול עיכוב בפיתוחם או בביסוסם. דברים אלה אי אפשר להעלות על הדעת, ובהתאם לכך יש צורך לשקול גם את הקביעה התקציבית להתיישבות החדשה גם בשנה הבאה.

שר השיכון מ. בנטוב:

אני רוצה קודם כל להעיר כמה הערות כלליות. ראשית, בקשר עם הבעיה של מימון גרעוני, יש פה איזו אי בהירות. לדעתי צריך להבדיל בין מימון של שירותים שאינם נותנים תמורה. משלמים משכורות למורים ולרופאים, ולוקחים הלוואות בשביל לשלם זאת. אלו הן הוצאות שהמדינה והציבור צריכים לשאת בהן. אם הציבור אינו נושא בהן, זה מימון גרעוני. אחרת הוא אם ההלוואות באות כדי להשקיע בנכסים. מקבלים הלוואה בשביל להרחיב תחנת החשמל, והיא מכניסה בחזרה. אי אפשר לקרוא לזה מימון גרעוני, אם כי מבחינת המשק הלאומי צריך לשאוף לזה שהסכום של המשק הלאומי ימלא את התפקיד הזה ולא יודקקו

לכספים האלה מבחון. גם איש פרטי שמשקיע, אם הוא מפסיד, אי אפשר להגיד שהוא עושה מימון גרעוני. הוא הפסיד אבל הוא לא עשה מימון גרעוני.

כמובן שיש סוגים שהם על הנבול בין שניהם, ואם אנחנו רוצים לבדוק בדיוק למה אנחנו קוראים מימון גרעוני, צריך להבדיל בין שני דברים על ידי בדיקה של הוצאות והשקעות, איפה הנבול בין הגרעון לבין ההשקעה.

דבר שני, בקשה עם לחצים אינפלציוניים. כל השקעה יוצרת לחץ אינפלציוני עד שהיא נוחתת פרי. משקיעים כסף בבית חרושת, הכסף מגדיל את כוח הקניה, אבל בינתיים בית החרושת עוד לא מוציא את המוצרים. אני אינני חושב שגרעון במאזן החשלומים ובמאזן המסחרי כשלעצמו יוצר אינפלציה. אם יש דולרים אפשר לקנות בהם סחורות ולהעמיד זאת מול הביקוש הגדל, ואז אין אינפלציה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

זה להיפך, גרעון במאזן החשלומים זה גורם דפלציוני.

שר השיכון מ. בנטוב:

זה מה שאני אומר, אתה אמרת אתמול שעצם הנידול הגרעוני במאזן החשלומים, זה לחץ אינפלציוני.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

את זה אני אמרתי? ההיפך מזה אמרתי.

שר השיכון ט. בנטוב:

ההצעה באה לנו ממקור אחר כיוון שהיו לנו דולרים והיה לנו יבוא שגדל עקב הגדלת מחזור הכספים. אבל יש לזה גבול וכאן מוכרחים לתכנן את כל הגורמים כדי שנוכל גם להתקדם וגם לא להיכנס לאינפלציה, ואני חושב שתכנית זו לקחה דברים אלה בחשבון.

אנחנו עומדים, לפי המספרים שקיבלנו, לפני עליה ניכרת בשיעור הצריכה הפרטית. אני חושש שהלחצים האינפלציוניים כיום הם בעיקר אינפלציה של ביקוש, ואם אחר כך המחירים יתחילו לעלות תהיה אינפלציה של הוצאות, וכך אנחנו מסתובבים במעגל קסמים זה.

כמובן, לאורך ימים התשובה איננה להביא יותר ויותר סחורות כדי לעמוד נגד האינפלציה. השאלה היא איך להקטין את הכסף העדיף להגדלת הביקוש. פה אני חושש שלאורך ימים לא נוכל להימנע מהאמצעי היחיד והעיקרי בעניין זה, וזה הגדלת המסים. אני מבין שיש פה עניין של שנת בחירות וכו', לו היה כאן השר פנחס ספיר, הייתי נותן לו עצה בעניין זה.

(קריאות: מה היית מיעץ לו?).

שר השיכון ט. בנטוב:

אני מבין שיש רגישות יוצאת מהכלל כאשר נוגעים בעניין המסים. עוד לא מצאתי ארץ, ביקרתי בהרבה ארצות, שבהן האנשים אינם טוענים כי המסים יותר מדי גבוהים. לפני זמן לא רב הכריז סגן שר האוצר בכנסת, על יסוד טבלאות של האו"ם, שאנחנו אחת מהארצות הראשונות, נדמה לי שאנחנו במקום השביעי, השמיני או העשירי בקשר עם עומס המסים לעומת ההכנסה הלאומית לנפש. אנחנו לא נוכל להתגבר על זה.

אצלנו יש מצב משונה. כאשר מדברים על המצב בגבולות, התקריות והשטחים, כולנו אומרים: אנחנו במצב מלחמה. אבל כאשר זה בא לענין של מסים, אנחנו הארץ השאננה ביותר בעולם. אינני חושב שנוכל להחזיק מעמד בענין זה תקופה ארוכה. ידוע שהוצאות גדולות ואין מנין לכסות אותן. גם אני חושב שאנחנו מגיעים לגבול לגבי יהדות העולם. אנחנו דרשנו מיהודי העולם לשלש את התרומות, ואצלנו מתפארים בזה שאנחנו מקלים בעומס המסים; ביטלנו את מילווה החובה ואנחנו עושים מילווה וולונטרי שמכניס פחות כסף, והחלוקה הסוציאלית גם היא משתנה לרעה. אינני יודע כמה זמן נוכל להמשיך בזה. אני חושב שיש בזה רתיעה פסיכולוגית ולא כלכלית. יש הרבה ארצות בהן משלמים אחוז הרבה יותר גבוה של הכנסה לאומית לנפש למסים, ועשו זאת לפני חמש שנים כאשר ההכנסה היתה יותר נמוכה משהיא אצלנו היום. אני יודע שיש רתיעה פסיכולוגית אפילו לבדוק דבר זה כי המסים אצלנו הם בבחינת "סמרטוט אדום". הוא הדין ביחס למילווה.

כיוון שההוצאות גדולות, השאלה היא מה המוצא. אני אומר שאין מוצא אחר אלא לשעבד את הדורות הבאים. אנחנו משקיעים בעתיד שלהם, ואם אנחנו ניקח בתור קו משווה את ההשלכות של ההשקעות, אם ההתפתחות תהיה כזאת, הרי נגיע בעוד עשר שנים להכנסה שנתית לנפש שתהיה כפולה מזו שקיימת עכשיו, ואז מההכנסה הכפולה אפשר יהיה לקבל חלק יותר גדול של ההכנסה הלאומית לתשלום חובות והיטלים שונים. לכן אז גם עומס הבטחון, אפילו אם הוא יגדל, בפרופורציה להכנסה הלאומית לנפש הוא יירד.

הערה אחת בקשר עם הפיתוח. אני מסכים עם כל מה שאמר השר פנחס ספיר, אני רק חושב שהתקציב שהובא הנה אפילו אינו מבטא את מה שהוא כולל בתקציב הפיתוח.

אני רוצה לעבור עכשיו לענין השיכון. נאמר לנו מה שיש כאן תוספת של 170 מיליון ל"י לתכנית הפיתוח, וזוהי התוספת לשיכון עולים. קודם כל עלי לקבוע שהתוספת לשיכון עולים היא לא 170 מיליון ל"י, כיוון שהיו לנו עוד 83 מיליון ל"י, הרי יחד עם 170 מיליון הל"י זה נותן 250 מיליון

ל"י. מורידים לנו את זה מסעיפים אחרים.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

איזה סעיפים?

שר השיכון מ. בנטוב:

בעיקר הסעיף של משכנות העוני. אינני רוצה להתווכח עכשיו על הסכום הזה של 250 מיליון לירות, כי זה דבר די היפותטי, השאלה אם תהיה עליה יותר גדולה או עליה יותר קטנה. לנו חשוב שנוכל להפעיל בזמן הקרוב בניית 2,000 יחידות דיור חדשות, ואחר כך כל חודש להפעיל 700 יחידות נוספות. אם יתברר שקצב העלייה יותר איטי מאשר הסיכוי או התחזית, אז אנחנו נוכל תמיד להעביר, ובמקום 800 יחידות להפעיל רק 650 יחידות. אם יתברר שקצב העלייה יותר גדול נצטרך להגדיל זאת. אז אני מבין שכאמצע השנה או בסוף השנה נצטרך לדבר על התקציב של השנה הבאה.

אני מבין שמוסכם על כולם שלא יהיה מקרה שחבוא משפחת עולים ולא תמצא קורת גג. בענין זה אנחנו צריכים להיות גמישים. לכן אין צורך להתווכח, אני מקבל את הסכום הזה, אם כי הסכום הזה צריך לכלול 10 מיליון ל"י של מוסדות ציבור בשביל העולם. זה לא רק ענין של העולים, יש צורך לכלול פה גם גן ילדים, בית ספר וכו'. זה צריך להיות כלול. זה סעיף משוריין.

עכשיו יש סעיף משוריין שני, וזה הסעיף של מזרח ירושלים. זה 25 מיליון ל"י ועוד בנייני ציבור. אי אפשר לבנות במזרח ירושלים בלי לקחת בחשבון בנייני ציבור, זה 30 מיליון לירות. יחד השנה זה 280 מיליון ל"י סעיפים משוריינים. לכן לשאר הדברים נשארים לנו 115 מיליון ל"י לעומת 148 מיליון ל"י שהיו בתקציב השנה, וזה כבר אחרי קיצוץ של 140 מיליון ל"י בתקציב לעומת השנה הקודמת. פה יש קיצוץ כפול. מזה הסתבר שהוסיפו לנו לא 170 מיליון

ל"י, אלא 32 מיליון ל"י פחות. לעולים הוסיפו 138 מיליון ל"י ולא 170 מיליון ל"י.

עכשיו אני רוצה לעמוד על כמה פרטים של התקציב הזה. בהתיישבות אנחנו כבר הוצאנו, לפי אישור של האוצר, על חשבון תקציב השנה הבאה 5 מיליון ל"י להיאחזויות ו-5 מיליון ל"י לעבודות בטחוניות הקשורות בקו החזית של עמק בית-שאן, החלפת בתי ילדים וכו'. יוצא שלפי החישובים האלה של משרד האוצר נשאר סכום של 30 מיליון ל"י במקום 40 מיליון ל"י השנה ובמקום 50 מיליון ל"י בשנה הקודמת.

השולחן הזה יודע שישנו הסכם עם התנועה הקיבוצית ועם התנועה המושבית על תכנית ארבע שנתית לפתרון בעיות השיכון. לפי זה היינו צריכים במשך ארבע שנים, במשך כל שנה, להקציב 50 מיליון ל"י כדי לפתור את בעיית השיכון במשך ארבע שנים. השנה היה פיגור של 10 מיליון ל"י, זאת אומרת שכעצם יש פיגור של 30 מיליון ל"י לגבי התכנית המוסכמת.

עכשיו דבר שני, והוא העניין של משכנות עוני, שיש בזה הרבה מאוד אספקטים. והנה זהו הסעיף שקוטלים אותו עכשיו מיסודו. בשנה שעברה היו לכך 97 מיליון ל"י, השנה - 33 מיליון ל"י, היינו שליש.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

הסכום של 97 מיליון ל"י הוצא על יעד זה:

שר השיכון מ. בנטוב:

כן.

שר הפיתוח ושר התיירות ט. קול :

כמה יושבים עוד במשכנות עוני?

שר השיכון ט. בנטוב :

100,000.

השנה מוצע לסעיף זה סכום של 14 מיליון לירות,

זהו קיצוץ ב-80%.

שר הפיתוח ושר התיירות ט. קול :

האם יש סקר על כך?

שר השיכון ט. בנטוב :

כן, יש סקר.

כלפי שיטות העבודה שישנן במשרד השיכון, אם נקציב, למשל, השנה תקציב לאלף יחידות דיור, הרי המחצית של התקציב הזה הולכת לגמירת יחידות הדיור שהתחילו בבנייתן בשנה שעברה, ורק המחצית השנייה הולכת להתחלת יחידות חדשות שבתקציב ושוב גמר בנייתן יבוא על חשבון התקציב של השנה הבאה. זאת אומרת במשך הרבה שנים יש העברות, כי הבנייה אינה נגמרת בתחומי שנה אחת. עכשיו אם נותנים לנו סכום של 14 מיליון ל"י לחיסול משכנות עוני, הרי זה בערך הסכום הדרוש כדי לגמור מה שהתחילו בשנה הקודמת, ואז אין כסף להתחיל אף יחידת דיור חדשה אחת.

אני חושב שזה לא רק מבחינה כלכלית, אלא גם מבחינה סוציאלית חברתית ואף מבחינה פוליטית-מורית, אחת מנקודות התורפה שלנו. רוצה אני לקרוא לפניכם חלק ממכתב שקיבלתי משר המשטרה בקשר לאיזו פנייה:-

"היאומן כי יסופר, שבימינו אלה, עשרים שנה לאחר קום המדינה, עור קיימות מעברות בישראל, ובאחת מהן, זו שבקריית מוצקין, משוכנות 23 משפחות בנות 154 נפשות, כשהצריפים צרים מלהכיל אותן ושילדיהן מסתובבים ברחובות? צודקים ראשי המשפחות האומללות האלו כשהם שואלים לתומם "מהו מקומם של הטפות המוסר של המדינה על הריבוי הטבעי; האם זהו עונשנו שאנו בעלי משפחות גדולות; מדוע ייגרע חלקנו מן העולים החדשים המקבלים בתים מרווחים בלא קשיים; האין איש שיתן לבו לגורל בנינו החיים בדוחק משוע... ועוד... ועוד". כן ראויים להערצה ראשי המשפחות האומללות האלו כשהם מופיעים "למרות סיבלותיהם וצרותיהם; כאנשים החסים וחרדים לשמה הטוב של המדינה ומביעים חקוה כי ימצאו אצל ראשי המדינה אוזן קשבת ולא יצטרכו לערוך הפגנות, פרסומים ועוד, כשמצבם נואש ובלתי נסבל. אודה לך אם תואיל להשכילנו בנושא?"

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אלה אנשים הרשומים אצלך בתור לקבל מיד בתים?

שר השיכון מ. בנטוב:

ישנם 100,000.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

שר הפנים שואל: האם הם אצלך בראש העדיפויות?

שר הפנים מ.ח. שפירא:

מדוע לא סודרו לפני שלוש שנים?

שר השיכון מ. בנטוב:

היו אחרים כאלה.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

כל אחד יש לו אלמנה עם עשרה ילדים.

לשר השיכון יש מכחב של שר המשטרה. אתה לא

יכולת לכתוב את המכתב הזה? איזה סין ארגומנט הוא זה?

שר השיכון מ. בנטוב:

אלה הן לא רק 14 המשפחות האלה. ישנן 100,000

משפחות כאלה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

כאלה?

שר השיכון מ. בנטוב:

אבל אינך פותר את בעייתן בשנה אחת. הייתי

בעקיר. רק אלי יהודי ואומר: אני גר בצריף של 29 מטר מרובע, יש לי 6 ילדים,

אשתי נכנסה להריון, נחתי לה 120 ל"י כדי שחסדר הפלה.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

תעשה הפלה.

שר המעד י. כונג:

ההפלה אינה פתרון לבעיות השיכון.

שר השיכון ט. בנטוב:

אצלי הילד השביעי אינו פחות שווה מהילד הראשון.

עד עכשיו 93% של ילדי ישראל גרים במשכנות עוני.

כי אלה הן משפחות מרובות ילדים.

ועוד דבר, וזה על רקע המאמצים המיוחדים הנעשים

עכשיו לקליטת עולים מארצות הרווחה, שבניית דירה למשפחה כזו עולה 40,000-50,000

ל"י. ובשביל העולים האלה בונים 3 דירות במקום 5 דירות שהיו בונים בשביל אחרים.

אני בעד זה. זה היה אחד העניינים שעלה בכנסת לסדר היום וגם בשאלחות. אני מגן

על זה. אבל השאלה היא, האם אותן שתי הדירות החסרות צריכות להיות על חשבון אדם

שאינו לו דירה או על חשבון אדם שיש לו דירה? אתה בא ורוצה להגיד לאותם האנשים

שבמעברת קרית מוצקין, כיון שכאים פרופרוסים, מהנדסים וכדומה, ואתה צריך לתת

להם דירה העולה ב-50% יותר, אתם לא תקבלו דירות? האם זה צריך להיות על חשבונם

או על חשבון משלמי המסים המסודרים יותר ולא על חשבון אלה המסודרים פחות?

ועוד דבר. בכמה מקומות, למשל בבתי-ים, בנינו

שיכונים טובים לעולים. ממול ישנה מעברה של אזבסטונים, והנה יושבי המעברה אינם

נותנים להכניס עולים לשיכונים החדשים. אתה תוכל להכניס לשם עולים רק בכוח

המשטרה. הם אומרים: הדירות האלה שיוכות לנו, אצלנו הגיעו מים עד נפש; עד שלא תחסלו את הצריפונים שלנו, לא ניתן להכניס לשם עולים.

אנחנו הולכים הלאה בדרך זו. אינני רוצה שהממשלה הזאת תיחשב כממשלה שחיסלה משכנות עוני.

שר הפיתוח ושר התיירות ב. קול:

לו חיסלה, היה טוב.

שר השיכון ב. בנטוב:

אין אנו יכולים להמשיך הלאה בצורה זו ולא יתכן שלא נעשה השנה שום דבר בשטח זה. אני חושב שלא נוכל בשום פנים לעמוד בפני הצבור ולהסביר זאת, ביחוד על הרקע, כשמוציאים כל כך הרבה כספים, ובצדק, לעולים מארצות הרוחה.

עכשיו יש ענין דומה באזורי הפיתוח בעיקר וגם בענין של שיכון עממי ושיכון לזוגות צעירים ובחלק למומחים ולפועלים באותם המקומות שישנם מפעלים. מה שנותנים לנו בשטח זה, מספיק בקושי לגמור מה שהתחלנו בשנה שעברה. כמעט שאין תוספת כדי להתחיל בבניית דירות חדשות.

זה בלתי אפשרי לעשות בסכום של 150,000,000 ל"י הכל יחד, גם חיסול משכנות עוני, גם בניית שיכונים באזורי פיתוח ובהתיישבות ולזוגות צעירים. אנחנו בקושי נגמור מה שהתחלנו בשנה שעברה וברוב הדברים לא נוכל להתחיל באיזה שהוא דבר חדש. מוכרחים עוד הפעם לדון בענין זה, כי הריווח שיהיה פה איננו שווה בהפסד המהותי, החברתי, הציבורי שיהיה בענין זה.

שר הדתות ז. ורהפטינג:

אני רוצה להצטמצם רק במספר הערות בקשר למשרד הדתות. איני חבר ועדת השרים לענייני כלכלה ולא התכוננתי להעיר כאן הערות לתקציב כולו, אלא רק לתקציב של המשרד שלי.

אני מצטער שהתקציב של המשרד שלי הוגש לכאן מכלי שהיה לפני כן הכירור המסורתי השנתי אחי. אני מתייחס איפוא להצעה המוצעת, כאל טיוטה ראשונה שצריך עדיין לשבת עליה ולברר אותה. אני מקווה שהכירור שהתחיל רק אתמול יוכיח שהיתה פה טעות.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

וטעות לעולם חוזרת.

שר הדתות ז. ורהפטינג:

זכין לאדם שלא בפניו אבל אין חבין לאדם שלא בפניו. כי התקציב כפי שהוצע לא רק שאין בו כל תוספת, אלא יש בו גם הורדה כללית. באופן כללי אומרים: מעלין בקודש ואין מורידין בקודש. בשנת 1967/68 הוצאנו סכום של 21,518,000 לירות. היום מוצע לנו סכום של 20 מיליון ל"י, זאת אומרת יש כאן הורדה בסכום של 1.5 מיליון ל"י. איני רוצה להתעכב על העניין הזה. אני מקווה שתוך בירור שיחקיים השבוע יתבררו הנקודות ויוגש תקציב מציאותי.

אבל רוצה אני להעיר מספר הערות בקשה לעניינים המדאיגים אותי בתקציב שלי. אני רוצה להתעכב על חמש נקודות:-

(א) בעקבות מלחמת ששת הימים חלו איזה דברים הנוגעים גם למשרד הדתות. הייתי רוצה שזה ימצא ביטוי בתקציב, על מנת שלא נצטרך אחרי כן להתרוצץ כל השנה, כמו שבהכרח מתרוצצים אחרי כן וזה מעכב את הפעולה.

בעיית הר הזיתים. ישנה ועדת שרים לענין זה, והממשלה אישרה את התכנית של ועדת השרים וצריך לעשות אילו שהן פעולות. מה שהתשובה שאני מקבל אחרי כן? אין כסף. ישנה החלטה, ואין כסף, חלף בכל ענין לממשלה. אני יכול להתרוצץ כל השנה וללכת בכל ענין וענין לממשלה.

ישנו ענין, אם כי אני רוצה להשוות אותו: בעקבות המלחמה היה ענין של נזקי מלחמה, ואני נלחמתי על כך שצריך לתת פיצויים לכנסיות על הנזקים שנגרמו להן במלחמה. נלחמתי על כך עד שהממשלה החליטה בחיוב והטילה על ועדת שרים בראשותו של שר המשפטים לבצע זאת, והסכומים שולמו בכבוד. היה בזה משום הישג מדיני. אבל ענין נזקי המלחמה של היהודים צריך לקבל טיפול מתאים לא פחות. מה שנעשה בהר הזיתים אלה הם נזקי מלחמה שלנו. ואם צריך לתקן שם את הנזקים, צריך לתקנם, ולא שעל כל אלף לירה אהיה כעני החוזר על הפתחים. יתכן שזה אינו צריך למצוא ביטוי בתקציב, כמו שענין הפיצויים לכנסיות על נזקי המלחמה כוסה על ידי סכום מחוץ לתקציב, נמצא לכך סכום ברזובה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש להם "מזל של גויים".

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

יאה עניותא לישראל.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

(ב) ענין הפעולות מסביב לכותל המערבי. עשינו שם פעולות גדולות וחשובות, קודם כל בקשר לענין של חשיפת הכותל. זה מצריך סכומים חשובים. או שהדבר ימצא ביטוי בתקציב או מחוץ לתקציב. הדברים הללו אינם יכולים לסבול דיחוי. אין אנו יכולים להכנס לענינים אלה על חשבון התקציב הרגיל ועל ידי כך להביא להורדת התקציב. צריכה להיות תוספת לתקציב למטרות אלו. בענין הכותל המערבי אי אפשר להיות חסכני וקמצני. ולא מדובר על סכומים גדולים כל כך, זהו ענין של מאות אלפים. כל העבודות בתכנית שהגשתי אינן מגיעות אפילו למיליון לירה. אבל אי אפשר לדחות את הענין. ועדת השרים מחליטה בכל ישיבה להחיש ולזרז את העבודות. איני רוצה שבגלל חוסר כסף אצטרך לומר, שאי אפשר להחיש ולזרז.

(ג) ענין הישיבות בשטחים המשוחררים, נוצר מצב כזה שיש לנו שטחים משוחררים, לרבות ירושלים שבין החומות, שאני מצטער לציין שאחרי שנה וחצי אין עדיין ישוב יהודי בין החומות. הישוב היחיד שישנו זוהי ישיבת הכותל פלוס קבוצה קטנה של נח"ל דתי תעשייתי. אותו הדבר בכפר עציון ואותו הדבר בחברון. זהו סעיף חדש. אין אני יכול לקחת בעדו מהכסף שהיה בתקציב משרדי. שמעתי שהיו שאמרו בממשלה: האם ניישב את השטחים המשוחררים, אותם שביחס אליהם נחליט, בישיבות? ומה יהיה עם פרנסה? הייתי בחברון יחד עם "הנזיר", שוחחנו על הישיבה ועל ההתנחלות. אמר "הנזיר": כל ישוב מתחיל בישיבה, ישיבה זוהי התחלת הישוב.

(ד) ענין מכוני המחקר, יש לנו בארץ מספר מכוני מחקר תלמודיים, גם לתורה שבעל פה וגם לתורה שבכתב, שהם מכוני מחקר עצמאיים מתוך עולם הישיבות. אלה הם מכוני המחקר ליד הרב הרצוג, מוסד הרב קוק, מוסד הרב מימון ועוד כמה מכוני מחקר, אמנם קטנים יותר אבל גם כן חשובים. מצד משרד הדתות ניתנת להם עזרה בסכומים קטנים. למכוני מחקר אלה חשיבות רבה. אני בקיא בענין זה, כי אני עוסק במחקר תלמודי. חשיבותם לא נופלת מזו של המחקר התלמודי-תנכי באוניברסיטאות. ויש להשוות כמה עולה באוניברסיטה העברית מחקר

כזה, כמה זה עולה באוניברסיטת בר-אילן, ואם תראו כמה מהסכום של 150,000,000 ל"י לאוניברסיטאות, יש סכומים למחקר במדעי היהדות, ואם נעמיד זה מול זה, כמה עולה המחקר פה וכמה שם - ואין אני מזלזל בשום מחקר - ומהו שווה, יתברר עד כמה מכונים אלה מקופחים. הרי אין לך הרבה מחקרים, יצירות כמו האנציקלופדיה התלמודית, כמו הוצאות "המשנה תורה" של מוסד הרב קוק. לא האוניברסיטה העברית ולא אוניברסיטת בר-אילן הצליחו להוציא עד היום מחקרים כאלה. איני יודע מדוע היחס למחקר זה נופל כל כך הרבה בהשוואה למחקרים האחרים. אילו הייתי עושה סטטיסטיקה, היינו רואים שעל כל לירה שמקבל המחקר הזה, הנעזר על ידי משרד הדתות, מקבל המחקר המקביל באוניברסיטאות פי עשרה, אם לא פי עשרים. כל שנה אני מקבל העלאה של עוד 10%-15%. בזה לא תיפתר הבעיה.

השנה עשיתי נסיון, לא בשעת הדיון בתקציב, אלא לפני זה. הגשתי תזכיר ובו הצעתי ביחס לשני מכוני מחקר לעבור לשיטה, כפי שנהוג לנבי האוניברסיטה, שהממשלה מכסה 50%-60% של הגרעון. הדבר נדחה. אי פעם צריך להתחיל בשינוי בענין זה. איני מדבר עכשיו על מחקרים קטנים יותר.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

בזו השנה לא.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני מנסה כבר מספר שנים. איני יודע מתי זה

יתחיל. אני מנסה משנה לשנה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

משנה שר האוצר משנה מזל.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

לפי שעה אין שר הדתות יכול לטעון כלפי "משנה לשנה". לעת עתה היתה רק פנייה אחת.

שר הדתות ז. זרהפטינג:

איני בא בטענה לשר האוצר הנוכחי. אמנם אמר אחד החברים: מרוע מוריד שר האוצר ואינו מעלה, כי רצו השנה לפתור כל מיני בעיות שמבחינת ניהול משרדי הן נכונות מאד. אבל איך אומר שר האוצר: דווקא השנה צריך לעשות זאת?

ה) יש לנו במחלקה לעניני הדתות הנוצריות החזרת מכס והחזרת כל מיני מסים לכנסיות. אני עצמי לא ידעתי מה גדול הסעיף הזה. השנה זה מגיע לסכום של חצי מיליון ל"י, בין היתר בקשר לחמרי בנין שכנסיות מביאות מחוץ לארץ.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

גם השגרירויות תובעות.

שר הדתות ז. זרהפטינג:

עד היום זה מופיע בתקציב כהוצאה של משרד הדתות. לפני כן הכנסיות משלמות את המכס, אחרי כן אנחנו מגישים את החשבונות לאוצר ומקבלים חזרה את דמי המכס. עכשיו רוצים להכניס את הסכום שגדל לתוך התקציב, בעת שלמשרד הדתות אין מזה ולא כלום. אמרתי: תתנו לי גם זיכוי מהמכס. לא דיברתי על הצד הפורמלי. כל הענין הזה גדל תוך תיקון בחוק שיוזם מר שרף כשהיה הממונה על הכנסות המדינה.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

ביטלתי עיוות משנת 1872 מימי נפוליאון השלישי.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

עד 1957 היה אצלנו חוק של פטור ממכס לגבי כל מוסדות הדת, יהודיים ולא יהודיים. טען אז הממונה על ההכנסות, שזוהי דרך שבה מייבאים לארץ כל מיני דברים לא נכונים ושצריך לבטל פטור זה. הביא הצעת חוק לבטל זאת. נלחמתי נגד הביטול ולא הצלחתי. לעזרתי בא אמנם שר החוץ וטען: איך אפשר לבטל את הפטור ממכס לגבי מוסדות דת קאתוליים, הרי ישנן הבטחות שניתנו לצרפת ולאיטליה? צריך לשמור על זה. אמרתי: אם צריך לשמור על זה, צריך לשמור על זה גם לגבי יהודים. איך יתכן שבתי כנסת יהודיים לא יהיו פטורים ממכס זה? החליטה הממשלה לבטל את חוק הפטור ממכס, אבל הבטיחה שהיא תחזיר את דמי המכס שהם ישלמו בשעת הקנייה, וזה יחול על כולם בין על יהודים ובין על לא יהודים. כשנתיים זה חל באמת גם על יהודים.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

ההתחייבות היתה על שנתיים.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אחרי כן לגבי יהודים חדלו להחזיר, לגבי לא יהודים ממשיכים להחזיר וזה קיים עד היום הזה. הופחעתי כששמעתי שזה מגיע כבר לסכום של חצי מיליון ל"י. כי אם נקח את הסכום לבניית בתי כנסת שבתקציב משרד הדתות, בין בתקציב הרגיל ובין בתקציב הפיתוח, הוא סכום קטן יותר מאשר הסכום להחזרת המכס לכנסיות.

שר השיכון ט. בנטוב:

משרד השיכון בונה בתי כנסת.

שר הדתות ז. זדהפטינג:

אמיתי "הסכום לבניית בתי כנסת שבתקציב משרד הדתות". למשרד השיכון יש סכום גדול יותר בשיכונים חדשים.

משמע כך, שאנחנו מעוררים מתקציב המדינה לבניית כנסיות ולא לבניית בתי כנסת. הסכום שמחזירים לכנסיות בדמי מכס הוא גדול יותר מאשר הסכום המוקצב לבניית בתי כנסת בארץ כולה. משום כך יזמתי פעמיים תיקון בחוק, להחזיר את הפטור גם לגבי בתי כנסת. לא הצלחתי באחי אצל שר האוצר הקודם. אבל היות ושר האוצר הנוכחי אחראי לזה מאז שהיה הממונה על הכנסות המדינה, אנסה עכשיו את כוחי אצלו על מנת לתקן את הדבר.

ו) אני רוצה להדגיש שבהצעת החקציב שהמצאנו ושאנחנו דנים בה יש לגבי ישיבות קיפוח גדול מאד. הסכום שאנחנו נותנים לבן ישיבה הוא 9-10 ל"י לחודש, בה בשעה שהחזקת בן ישיבה עולה וודאי מאה לירות ויותר לחודש. אני רוצה להדגיש שהישיבות הן אחד המוסדות שקולטים עליה מחוץ לארץ. ישנם ארבעה מרכזים שיכולים לשמש כמרכזי קליטה לעליה: ישיבות, קבוצים, האוניברסיטאות וצה"ל.

ד"ר י. ספיר:

אני מציע שלפחות מעתה ולהבא לא ידברו אף אחד על ענינים של משרד מסויים. הוצג לפנינו תקציב בתנאים קשים מאד. אנחנו מקדימים מכה לרפואה. אנחנו צריכים למצוא רפואה לתקציב, ואנחנו מוסיפים עוד מכה ועוד

מכה. בתקציב הזה גלומות כרגע כמה בעיות של מדיניות כלכלית, פיסקאלית ועוד. אני מציע שהחברים ידברו על הדברים האלה. שאר הדברים יבואו ממילא לועדת השרים לענייני כלכלה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוזן:

אני סומך על חברי הממשלה שיידעו למצוא את הפרופורציה הנכונה בין המדיניות הכללית לבין הבעיה שהם מייצגים מבלי להכנס לפרטים. עוד ייכנסו לדיון בפרטים בוועדת השרים לענייני כלכלה.

שר הסעד י. בורג:

אני רוצה לערער על ההצעה של השר יוסף ספיר.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוזן:

איננו נכנסים עדיין לדיון על הצעה זו.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אני בהחלט מחקשה בקשר לתוכן הבירור. יש פה

עירבוב תחומים.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוזן:

כך זה תמיד, אין ברירה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא תמיד זה כך. אבל ברצוני להעיר שתיים שלוש

הערות.

הויכוח בענין תקציב המדינה, על התקציב ועל גבולותיו, נמשך מיום קום המדינה. יושב פה אתנו מר דוד הורוביץ. אני זוכר בירור שהיה לפני 18 שנה ובו הביא רשימה של "עשרת הדברות", שהוא מציע מה צריך לעשות להבראת המצב הכספי. כעצם העלה הוא רק תשע נקודות. כאשר קבלתי את רשות הדבור אמרתי שבעצם חסר פה סעיף אחד, שחברי הממשלה יקבלו ויזונו כדי לעזור את הארץ, כדי להתאים את המדיניות למה שהוא מציע. הויכוח הזה נמשך עד היום הזה.

אני רוצה להגיד איזה דבר לשר ספיר. יש מקום לדבר על תקציב גרעוני במשך, כאשר יש גידול, כאשר החוכן של התקציב מאפשר גידול. נדמה לי ששמעתי מאת מר הורוביץ שדולרים שהמדינה מקבלת גם כן מצטרפים לגרעון. אמנם איני איש פיננסים, אבל אני כופר בתכלית כזאת. אחרי מלחמת העולם השנייה קמה כל אירופה על רגליה לרגל זה שארצות הברית הזרימה אליה עשרות מיליארדי דולרים. במרכז עמדה תכנית מרשאל.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כל אירופה קבלה בתכנית מרשאל 13 מיליארד

דולרים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

ביני לביני מהו הסכום הזה? ואיש לא חשב שזהו גרעון. זו היתה שאלה של שיקום עולם שנחרב. איני מקבל את הדעה שזהו גרעון, ואין לי שום הרגשה של נחיתות מהדבר הזה. הלואי שזה עוד יהיה, מדינה עם שלוש

מלחמות ועם קיבוץ גלויות ועם תקציב בטחון האוכל 40% של התקציב כולו אם לא למעלה מזה - צדק מי שאמר שאם נגדיר מכל התקציבים הקשורים בבטחון, ווראי שהאחוז יעלה - לא צריכה להיות לה הרגשת נחיתות בזאת. בדרך כלל דברת על תשתית. אני אומר, כי כל מה שנעשה במדינה - מבחינה זו תבחן את כל התקציב - זוהי תשתית המדינה. אינך יכול להגיד שזוהי רק חרושת. זאת אני אומר מבחינת עצם הגישה. אני מעיד עלי את אנשי האוצר, שמנישים לנו בכל שנה תקציב, שהמדינה לא זו בלבד שהיא יכולה להתחזק מעמד, היא גם מתקדמת. ואת התקציב אנחנו צריכים לבחון רק מנקודה זו: האם הוא מקדם את המדינה או לא? כמובן זה עד גבול ידוע. אם תעבור את הגבול, הכל יחמוטט.

הערה שניה: לקחתי את המילה הזאת "תשתית". סיפר שר האוצר הקודם שהיו אצלו פעם שני סוציאולוגים, ביניהם אחד שאני מכיר אותו, אבל איני רוצה להזכיר עכשיו את שמו. הם התערמו, מדוע הולכת המדינה לקראת התחלת חוק חינוך חובה חנם. אחד מהם אני מכיר והוא שינה את דעתו מלפני שנתיים עד עכשיו במאה ושמונים מעלות. אבל באותה שיחה בשעתה פיתח תיאוריה שצריך לחסל את בתי הספר המקצועיים. שאין הם נחוצים, צריך שאדם ירכוש לו השכלה להרחבת האופקים ושאתרי בן האדם המשכיל HOMO SAPIENS יתחיל לעבוד באוטומציה ובאלקטרוניקה וכו'. אמרתי אז לסוציאולוג הזה, שלי נחוצים בתי ספר מקצועיים מסיבה פשוטה מאד. ספרתי לו שאתרי מלחמת העולם השניה בקרה פה אשתו של וולטר רוטל, מנהיג הפועלים באמריקה, שהיא יהודיה ובונדאית ושהוריה היו בונדאים. בפגישת הפרידה בועד הפועל של ההסתדרות אמרה שהיא רוצה לשאול שאלה אחת המעסיקה אותה. ומהי השאלה? השאלה: מדוע בארצות הברית יהודים אינם הולכים לעבודה, ובארץ בכל מקום שהיא פונה יהודים עובדים? ניסו להסביר לה. הדבר לא נקלט במוחה. ביקשתי להסביר לה. אמרתי לה: גברת, אין ארץ ישראל זענען נישטא קיין גויים (גברת, בארץ ישראל אין גויים). מיד הבינה מדוע בארץ עובדים. אני מספר זאת לסוציאולוג ואומר לו, שלעבודה אין מחנכים במלים, אלא שלעבודות מחנכים על ידי זה שמכשירים לעבודה, ולכן נחוצים לנו בתי ספר מקצועיים. והסוציאולוג הזה כתב עכשיו תזכיר או מחקר למשרד העבודה, וכל התיאוריה ההיא כבר נפלה אצלו, יש שינוי מן הקצה אל הקצה.

אני חוזר לענין התשתית. אני מדבר כרגע על חינוך. ומה שאני אומר, איני אומר לשם מליצה. אני יודע גם מליצות. אבל לא לשם מליצה אני אומר, שהחינוך זה התשתית לכל מה שיתרחש במדינה, ואיני מדבר על עתיד רחוק אלא על עשר השנים הקרובות: זהו בטחון וזהו חברה וזהו תרבות וזהו משק וזהו כל מה שאתם רוצים. זוהי התשתית. האם בזה אני יכול להתכחש לענין משכנות-עוני, שכנטוב דיבר על אודותיו? זה מעסיק אותי מאד. קראתי עכשיו מחקר שוודי, והתמצית של הספר היא: פני הדברים בחנוך תלויים בסביבה שבה הילד גדל: אם זה עוני, הרי זה מונח עמוק באדמה. והוא נותן מספרים ועובדות ומוכיח כי בשוודיה ובעולם כולו, אם תקח את הרמה הגבוהה של החינוך HIGH LEVEL ואת הרמה הבינונית MIDDLE LEVEL הרי תראה שכרובם המכריע אלה הם בני המעמד הבינוני. ככל שזה יורד מבחינת המצב הסוציאלי, יורדים כל ההישגים.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

ומה תעשה עם המימרה "הזהרו בבני עניים כי מהם

תצא תורה"?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לי יש פירוש אחר לגמרי בענין זה: הזהרו מבני

עניים שמהם תצא תורה.

שר הדואר י. ישעיהו:

"תצא תורה" - היא יוצאת משם, היא אינה נכנסת

אליהם.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

דברי החכמה באמת מעניינים, אבל לא נגיע לסוף

הדיון.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

האם אני יכול להתכחש לדבר הזה ואיני מכין מה פירוש הדבר שמשפחה בת עשר נפשות גרה בתוך שני חדרים וכיצד זה משחק אצל הילדים בהישניהם הלימודיים? לשם כך לא נחוצים מחקרים. צריך שכל ישר כדי לראות דבר זה. ואני נכנס לא מעט לבתים כאלה.

זה לגבי התקציב בכלל וחינוך. היות ואין נכנסים לפרטים, אני רוצה רק להגיד לך, שר הדתות: משרד החינוך התריין עם אנשי האוצר קרוב לחדשיים בעניני התקציב. מלכתחילה שר הפנים, אל תביט עלי באופן כל כך אירוני.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

לא, אתה על פי רוב מצליח בזה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

מלכתחילה, בהתחשב עם כל מה שאני יודע בתור חבר ממשלה, נתתי הוראה לאלה המכונים את התקציב, לקצץ בכל מה שאפשר, לקצץ בכל מה שאיננו בוער לנו, וקיצצנו. קודם קיצצנו מלכתחילה, אחרי כן קיצצנו בדיעבד, בלחץ ובנסיון להידברות. נדברנו על איזה דברים. איני בא כרגע בטענות "אין די ליכט פון די פינסטערניש" (לאור החושך). אבל אתן לכם רק דוגמה אחת ותבינו מה נקרא קיצוץ מכאיב. אני רוצה להשכיל אתכם באיזה ענין. כל המחקרים המודרניים

של עכשיו בקשר לבעית חינוך העלו תיוה מרעית - חינוך הרי זה אינו מדע - שילדים, שבגיל רך יש להם תת-תזונה אינטלקטואלית או תזונה נמוכה, זה פוגע במוחם ועושה חבלה בזו שקשה אחרי כן להחזיר את זה. בשבילי זה היה סיוט. מזמן שקראתי את זה - וקראתי שנים שלושה דברים בענין זה - היה לי הדבר לסיוט. כל הזמן חיתי בהכרה, שבכל גיל שאתה תופס אדם ומשקיע בו, עוד יילך הדבר. פה נתערער אצלי איזה דבר רציני.

הנה השנה היינו צריכים להכניס למוסדות עוד 5,000 בגיל 3-4, אמרנו: יכניסו רק 4,000. וכך הלכנו בכל הדברים. תזונה בתוך בית הספר זהו דבר רציני. לאותם 170,000 ילד, שהממשלה נותנת להם תזונה בתוך בית הספר, זהו דבר עצום. צריכים היינו לתת עוד ל-5,000 וקיצצנו בדבר הזה. אני נותן רק דוגמאות ואיני נכנס לפרטים. לאמר: בתוך התנאים האלה שבהם נאבק האוצר הגענו לאיזה מודוס ויווני. אמנם איני מאושר, אבל אין לי טענות. מדוע? מפני שצריך היה להתחשב עם הדבר הזה לגבי התשתית, ואני חושב את זה לשיר השירים של כל מה שנעשה, ולא נתון לראות רחוק אלא לקראת העשור השלישי של המדינה.

אלו הן ההערות שרציתי כרגע להעירן.

שר העבודה י. אלמוגי:

לא אעסיק את חברי הממשלה בדיון על פרטי תקציב משרד העבודה. יש לי ויכוח עם האוצר, ואני מקווה לשכנע את שר האוצר, כי לטובת המדינות שהוא מטיף לה, ישנה את דעתו בסעיפים מסוימים. אני רוצה להתייחס למדיניות. אני חושב, שמחובתה של הממשלה, בטרם שנכנסים לדיון על פרטים, לדבר על המדיניות הכללית של הממשלה במישור זה, בפרט לשנה הבאה.

לדעתי צדק נגיד בנק ישראל באומרו שאנחנו מנסים גם השנה לעגל את הריבוע. למעשה עשינו זאת כל שנתינו בארץ, פרט לחקציב אחד או שניים, וזה היה בתקופת המיתון. אני התנגדתי למיתון, והייתי מתנגד לו גם

עכשיו. אז נסינו ללכת בהתאם לחוקיות הכלכלית, כפי שמנסים ללכת עמים נורמליים במצבים נורמליים. אולם מיד הוחזרנו לתקופה, שמחובתנו לעגל את הריבוע. ולדעתי, הפעם, בתקציב הזה, יש בענין זה גם סכנות גדולות יותר משהיו בעשרים השנים שעברו, אבל גם סיכויים גדולים יותר.

ומהו המצב? אני חושב שסעיף ההוצאות מצוי בתוך חישוק ברזל, שלמטה מגרעון של 700,000,000 ל"י אין מה לדבר, בעוד שלמעלה מזה אנחנו נמצאים במצב גמיש. וזה לא משום שכל השרים מתרעמים על התקציבים שלהם, אלא משום שסעיף זה אינו מצוי בשליטתנו המוחלטת, ולך, אדוני נגיד הבנק, אין חשבה, כמו שלי אין חשבה בענין זה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

יש לי.

שר העבודה י. אלמוגי:

לדעתי אין לך.

אני יודע כי על אף העובדה שיש ועדת ויסות, ואני עומד בראשה של ועדת מנכ"לים, ואני מבטיח שאעשה כמיטב יכולתי, כדי לשמור בשבע עיניים על ויסות עבודות בנייה ועפר, אני יודע מה עשוי או מה עלול לקרות כעבור חודש או חודשיים בשדה זה או אחר. כך שאני חושב שזה נמצא בחישוק כזה שאינו בשליטתנו.

בסעיף ההכנסות יש לנו יותר שליטה, אבל גם היא גמישה. אני נגד תוספת מיסוי, ולא בגלל זה שאנחנו הולכים לקראת שנת בחירות. זה אינו מדאיג אותי עכשיו. אני גם נגד גישה של רחמנות. אבל אני נגד תוספת מיסוי בגלל זה, שתוספת מיסוי עלולה לעוות תהליכי המשק. בשבילי זהו נימוק משקי

ולא נימוק של בחירות או של רחמנות. סעיף ההכנסות נמצא בחישוב מסוים, שלא חגבירו ולא תגדילו, גם אם ה"בונדס" והמגבית היהודית המאוחדת ימלאו את מה שאנחנו מבקשים. סעיף ההוצאות הוא כפי שאמיתי. נוצר הפער. והפער הזה הוא כרגע מסוכן ביותר בגלל שני דברים: א) משום שאנחנו נמצאים בתהליך משקי, שבו לא נוכל לעשות מיתון. אנחנו לא נוכל לבלום. יש שטחים מסויימים במשק, שגם אם נרצה לא נוכל לבלום. אני מקווה שלא נרצה. במקום מיתון יכולה להיות אינפלציה דוהרת. וזה חמור יותר מאשר מיתון. ב) כאשר אני מאמין ואני חושב שיש בזה משום השפעה מדינית, הפעם אולי יותר מאשר בחקציבים הקודמים. אני ברעה, שלא מן הנמנע הוא, שהויכוח הנוכחי בין "הנצים" ובין ה"יונים" כינינו הוא ויכוח סרק, ואין זה מן הנמנע שבתקופה הקרובה ביותר הויכוח בין ה"יונים" שלנו ובין הידידים שלנו יהיה כזה, שהחזית המשקית תהיה המכרעת. משום כך זה מסוכן עכשיו יותר מאשר בעשרים השנים הקודמות.

בכל זאת אני חושב שיש לנו גם סיכוי גדול יותר. הסיכוי והמוצא היחיד, כפי שאני רואה עכשיו במדיניות שלנו, הוא, להוזיל את הייצור, למלא עכשיו את היעדים שהעמדנו בפנינו בתקופת המיתון ושלא מלאנו אותם. עוד לא היתה תקופה בחיינו, שהיתה כה נוחה כדי לחסל אבטלה סמויה, כדי להגביר פריון, כדי להעסיק את הכוחות הרדומים במשק ולהוזיל על ידי כך את הייצור ולקבל הכנסה של מאות מיליוני לירות, החסרות לנו והמצויות בתוך הפער, באמצעי עקיפין של פיתוח המשק, שיהיה רווחי יותר - כמו בתקופה הזאת. לכן אנחנו עומדים לפי דעתי בפני סיכוי היסטורי. לדעתי יש לנו כרגע גם היכולת וגם האפשרות יותר מאשר היו לנו בעשרים השנים הקודמות.

אדבר קודם כל על המסגרת. זו הפעם הראשונה בחיינו, שהקונונקטורה המשקית לא התחילה כבנין ובעליה, אלא התחילה בתעשייה ובהעמקת הייצור. זה בפעם הראשונה במשך כל תקופת החיים שלנו בארץ, ולא רק בימי קיום מדינת ישראל. ולזה יש השלכות.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

בין השאר זה הודות למיתון שהתנגדת לו.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

אל תתחיל בויכוח על המיתון.

שר העבודה י. אלמוג:

רק זה חסר לנו? נמתן את הויכוח. ונדמה לי שזו הפעם הראשונה שהרקע הציבורי הוא נוח יותר, באשר אנחנו מבורכים עם ציבור בעל תחושה לאומית אחראית בטחונית, ואנחנו מצויים בתוך המצב הזה, ועוד נימצא בו הרבה שנים. הרקע הציבורי הוא איפוא נוח.

דבר שלישי: זו הפעם הראשונה שיש לנו ממשלת ליכוד לאומי, שאנחנו מפחיתים במספר מפלגות. אם יקרה השבוע מה שיקרה, תהיה מפלגת העבודה גדולה או מערך גדול. ובמצב כזה אם נחליט ובאמת נרצה לעשות, הרי תהיה לנו יכולת גדולה הרבה יותר משהיתה לנו במשך עשרים שנים.

ואחרון אחרון. וזה הנימוק המכריע: הגורם התעסוקתי נעלם כרגע. אנחנו הקימו מפעלים מתוך מניעים שונים. שמענו על מפעלים נחשלים, שאחד הגורמים הרציניים להקמתם היה הגורם התעסוקתי. בגלל זה היינו נאלצים לעשות זאת. אבל הגורם התעסוקתי עזרת את הליכי המשק, הוא מנע את התפתחות המשק ואת יעילותו. כרגע הגורם התעסוקתי נעלם. בעוד שבקוניונקטורות הקודמות, למשל ב-1965 התחליף למפעל נחשל היה בנין או דבר דומה לזה, כרגע התחליפים הם אלקטרוניקה, קונספציה תעשייתית, מפעלים הרבה יותר רציניים, ולכן קיימת יכולת גדולה. בפעם הראשונה במשך כל שנות חיינו בארץ שיש לנו יכולת כזו ויש אפשרות. לדעתי זה ניתן. אנחנו חייבים כראש וראשונה להטיף למיכון

ולאוטומציה במשק. וזה בירינו. אנחנו חייבים להעלות את הרמה המקצועית של העם. ובקשר לזה אני רוצה לספר משהו. בצרפת, שאליבא דכל הדעות הרמה המקצועית היא גבוהה יותר מאשר אצלנו נכנסו לגרעון של ביליוני דולרים. הם קיצצו את כל התקציב לאורך כל החזית פרט לסעיף אחד; הם הכפילו את הסעיף להכשרה מקצועית.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

מי מתכוון?

שר העבודה י. אלמוגי:

אני מתווכח.

לא נגיע אצלנו לייעול בלי העלאת הרמה המקצועית. מאה עובדים בלתי מקצועיים שישקיעו מיטב המרץ, היכולת והכוח שלהם כדי לייצר, אבל אם הם לא יהיו מקצועיים - זה לא יועיל. יש להמשיך ולחשוף את המפעלים הנחשלים וללכת בדרך של הסבה מקצועית. יש לחסל את האבטלה הסמויה. ואתה, אדוני נגיד הבנק, לך אין חשובה לכיסוי ההוצאות או למניעת ההוצאות, אבל יש לי חשובה - להפחית 10-15% מהעובדים בשירותים, ואם הפחתת 10-15% מהעובדים בשירותים, הרי השגת את הכספים האלה ומלאת את הפער הזה בין ההכנסה לבין ההוצאה.

שר הפנים מ.ת. שפירא:

ההסתדרות תתן לעשות זאת? אנחנו מנסים זאת זה

עשרים שנה, וזה איננו הולך.

שר העבודה י. אלמוגי:

מה שאני אומר פה, אדוני שר הפנים, זה אינו עומד בשום סתירה לערכי ההסתדרות, ותתפלא לשמוע שזה אפילו אינו עומד בסתירה לדעת הנהגת ההסתדרות. פה הסכנה במה שהערות. אמנם עשרים שנה הטפנו לזאת. הטפנו וגם התקדמנו. אי אפשר לומר שלא התקדמנו. אבל כרגע יש שינוי אובייקטיבי, כרגע ניתן הדבר יותר להעשות. כרגע היכולת והאפשרות לכצע זאת הן גדולות יותר.

אני מתעסם קשות על כך שאנחנו כממשלה נגררים בלהיטות מופרזת מדי לדיונים מדיניים ללא כל פרופורציה, ומפחיתים וממעטים להתלכד למעשים קונסטרוקטיביים משקיים בדרך זו שאני מדבר עליה. בקרוב אביא גם הצעות קונקרטיות, הן בקשר לחסכון והן בקשר לניידות עובדים על ידי פנסיה ממלכתית או על ידי חוק ממלכתי לפנסיה ואם על ידי חוקי ייעול שאני אביא לממשלה. אני חושב שאנחנו חייבים לראות את החזית המשקית בפרופורציה נכונה בהשוואה לחזית המדינית.

הסכנה כרגע גדולה יותר. אין חשובה משביעה רצון אחרת מזו שאני מציע, לא ביחס להוצאות ולא ביחס להכנסות הישירות, וזוהי הדרך שבה על המדיניות שלנו ללכת לקראת השנה הבאה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני איני מקנא בשר האוצר שהיה צריך היום להביא לנו חקציב ולאחר את שתי הקצוות של ההכנסות ושל ההוצאות. הוא יכול היה לעשות זאת רק בחקציב גרעוני. ואני מבין שההכנסות עלו עד דרגה כזאת, שאי אפשר יותר ויותר להעלות אותן, אם כי מר בנטוב חולם על זה הרבה שנים שאפשר נגיד לחיות באחוז אחד, ושמשעים ותשעה אחוז ילכו למס הכנסה.

שר השיכון מ. בנטוב:

אלה הם המספרים שלי?

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני מתאר לי שהיית רוצה בזאת. אבל אם אתה בא היום ואומר, לאחר מה שעבר עלינו בשנות המיתון וכו', שאפשר עוד להעלות מסים, הרי אתה רואה תלום אם לא באספמיא הרי במשמר העמק. והיות וכל המדינה אינה חיה עדיין בקיבוץ, לא תוכל לעשות זאת.

שר השיכון מ. בנטוב:

הקיבוץ משלם.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

שר האוצר נכנס רק עכשיו לתפקיד שלו, וזה לא היה עדיין בידיו לעשות. אבל התקציב שלנו צריך היה להיות קצת שונה מהדרך שבה הלכנו עד עכשיו. התקציב שלנו חייב בדיקה יסודית, מה צריך ומה לא צריך. כי יש לי רושם שלעמים קרובות כמה וכמה משודים מטפלים באותו הענין, ואיני יכול לומר שזה עולה בזול יותר. אני רוצה להביא רק דוגמה.

שר העבודה י. אלמוגי:

יש לי משא ומתן עם שר התינוך בענין ביטול

הכפילות בהכשרה מקצועית.

שר השיכון מ. בנטוב:

ענין של בתי ספר דתיים וחילוניים.

שר הפנים ט.ח. שפירא:

אני מדבר עכשיו על משרד השיכון. יש ענין של תיכנון. היה מקובל בייסוד המדינה בממשלה, שענין התיכנון בארץ זה ענינו של משרד הפנים.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

אתה מתכוון לתיכנון פיזי?

שר הפנים ט.ח. שפירא:

כן. והנה התנגלו העניינים בצורה כזאת, שרוב התיכנון נמצא משום מה בידו של השיכון. ואני שואל: מנין הכסף? למשל יש שם גוף לתיכנון ערים, בשעה שאצלנו נמצאים אנשים שהם כבר בלו את שנותיהם בעניינים של תיכנון, והנה יש עוד מי שמטפל בענייני תיכנון ערים. או למשל יש ענין של תיכנון-אב של ערים. לנו אין כסף לעשות זאת. אבל מחבר שבמשרד השיכון יש כסף. בא שר השיכון ואומר לאנשיו: סדרו תיכנון-אב של ערים, אם בירושלים ואם במקום אחר, ואני אתן לכם כסף. אם אנחנו צריכים באמת לדאוג כל כך שלא להוציא כסף לבטלה, מדוע צריכים להחזיק שניים באותו תפקיד? אתה יכול להגיד, שמשרד השיכון צריך להיות המתכנן של כל זה, אז הוא צריך להיות אחראי לכל. אבל איך מחלקים את הדברים הללו רק מתוך כך, שלמשרד השיכון יש כסף שאין לו מה לעשות בו, והוא מטפל בענין זה? אם יש לך כסף כזה, יכולת להשקיע אותו בחיסול משכנות-עוני. למה לך לטפל בדברים כאלה של תיכנון? זוהי רק דוגמה ביני ובין שר השיכון.

אבל אפשר למצוא בהרבה מקומות דברים כאלה. אילו היה איזה סדר בעניינים אלה, היה זה מונע הוצאת כספים לבטלה ובזבוז כוח אדם. אצלנו אין כדבר הזה. אני רוצה לקוות שהממשלה הבאה תהיה יותר פנויה לעניינים כאלה ותוכל גם לחדור לענייני התקציב ולסדר אותו בצורה כזאת שיוכל למלא את

תפקידו כראוי ולא כפי שאנו ממשיכים בו. התקציב הזה הוא המשך של כל אותם התקציבים שהיו עד עכשיו. אבל כאן נכנסה עור תביעה שאי אפשר להתנגד לה, והיא התביעה של משרד הבטחון. ולכן צריך לבוא ולקצץ פה ולקצץ שם ואיך שהוא לאחד את הקצוות. אבל לדעתי זה אינו צריך להיות. מוכרחים פעם להושיב אנשים מומחים לזה ולומר להם, סדרו תקציב, שיכולנו לומר "זהו" ושהדבר לא יהיה תלוי בכך מי יכול ללחוץ יותר ולקבל יותר. לא זו הדרך. אבל עד עכשיו התנהגנו בדרכים כאלה.

בדברי בפעם הקודמת ציינתי את הענין הזה של

"צים". יש להם הפסד באניות נוסעים, אבל יש להם רווח ממקור אחר בסכום של 10 מיליון ל"י. אמרתי: אסור לעשות דברים כאלה. והנה אחמול נחפרסם בעתונות שעובדי "צים" פונים כבר להנהלה ומבקשים שיתנו להם תוספת, היות והחברה הרויחה כסף. אני מתפלא על שרף.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

אנחנו מטפלים בזאת.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני שמח שכיוונתי לדעת שר האוצר. והנה אם יש

הפסד - שותפת הממשלה, ואם יש רווח - חברת "צים" היא המרויחה והיא תצטרך עוד לשלם בונוסים לפקידים.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

ביחס לכונוסים אין כבר מה לדבר, הם דורשים

תוספת שכר.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

ראשית כל זוהי קופה אחת, סעיף הנוסעים וסעיף המטען. מה זאת אומרת לחלק בין הסעיפים של חברה אחת? כל אחד יכול לחלק. משרדנו מרוויח בהוצאת דרכונים, אומר: אני נותן בונוסים לאלה העובדים בדרכונים, ואם אני מפסיד בסעיפים אחרים - הממשלה תשלם.

אני רוצה לומר עוד משהו ביחס למשרד שלי. אני מניח שהעניין לא נגמר עדיין ושיצטרכו עוד להמשיך במשא ומתן. בשנה הקודמת היה למשרד הפנים סכום של 10,400,000 ל"י, השנה הכניסו להצעת התקציב סכום של 10,800,000 ל"י. אין בזה אפילו הגידול הטבעי, תוספות הוותק ועוד דברים כאלה. יש עוד דבר ששכחו: ענין הבחירות. ענין הבחירות עולה בערך סכום של 700,000-600,000 ל"י. אם תתקבל הצעה של השר ששון שדוחים את הבחירות, אפשר יהיה לחסוך סכום זה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

אני מקווה שלא.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אם לא - יצטרכו לסדר את הבחירות ויהיה דרוש

הסכום הנ"ל.

ענין הרשויות המקומיות יחייב גם כן דיון נוסף עם משרד האוצר ועם שר האוצר, כי לדעתי קבלנו עלינו איזו התחייבות בקשר למס הרכוש ועוד איזה דברים ונצטרך לשלם זאת. אני יודע שאתם משלמים, אבל אתם מוסיפים מה שיש קצת יותר ואתם מורידים את הסכום מ-67 מיליון ל"י ל-50 מיליון ל"י. על זה נצטרך עוד לדון אתכם ולהתווכח אתכם. ואני בטוח שאתם תבינו שצריך

לתת לנו לעבוד בשקט כל השנה ושלא נצטרך מדי פעם בפעם לסדר ישיבות ולדבר על משכרים ברשות מקומית זו או ברשות מקומית אחרת. אני רוצה לקוות שהמצב גם שם ייטב ויילך, אבל יש הרבה רשויות מקומיות, ביחוד באיזורי-פיתוח, שאינן יכולות לעמוד על רגליהן בלי עזרת משרד הפנים, ובלי עזרה שלנו יצטרכו לסגור הכל.

ד"ר י. ספיר :

את הגרעון הגדול ביותר עושות דווקא הרשויות המקומיות שאינן באיזורי הפיתוח.

שר הפנים מ.ח. שפירא :

לרשויות המקומיות באיזורי הפיתוח אין מלכתחילה אפשרות להגיע לכך. למעשה אין הן יכולות להתקיים בלי עזרה מצדנו.

איני יודע אם דנו אתכם בענין הביוב ברשויות המקומיות, כי זוהי שאלה מאד רצינית. אנחנו עומדים בפני קטסטרופה. יש לי שותף בענין זה, השר גבתי, ואני חושב שאנחנו סמכנו עליו והוא סמך עלינו, ובינתיים הענין הזה תובע פתרון בהקדם, כי אם לא כן יעלה בהרכה ערים הביוב למעלה ונראה איך זה יסתדר אצלנו. אני חושב שבתל-אביב בלבד יש לנו צורך להשקיע בהקדם כ-20 מיליון ל"י כדי שאפשר יהיה לסדר שם את הדברים.

ועכשיו לענין תקציב הפיתוח. אני בעד זה שלפחות השנה הפיתוח אינו צריך להיות גדול יותר מאשר בשנה הקודמת.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף :

כולל בירוב? גם זה בחקציב הפיתוח.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

מלבר הבירוב.

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העליה י. אלון:

זהו הקונפליקט של כל אחד עם עצמו.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

הנה כתוב על "פיתוח כבישים ושיקום: בשנה הקודמת - 27 מיליון ל"י, השנה מוצע סכום של 40 מיליון ל"י".

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העליה י. אלון:

היה בשנה הקודמת יותר מאשר 27 מיליון ל"י.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

כיון שהיתה הלוואה. אבל מצדנו הוצא סכום של 27 מיליון ל"י. איני חושב שמצבנו כה טוב עכשיו שאנחנו צריכים להוציא השנה כסעף זה 40 מיליון ל"י, אם כי כל הכבישים שאני נוסע עליהם עכשיו אני נהנה מהם.

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העליה י. אלון:

אני שמח שנרמתי לך הנאה.

שר הפיתוח ושר התיירות ט. קול :

התאונות בדרכים לא פחתו.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז :

פחתו דווקא.

שר הפנים ט.ח. שפירא :

השר קול, אתה רוצה כבר לקטרג?

אני חושב שלא צריך להיות בסעיף זה יותר משהיה בשנה הקודמת. מי שנוסע בשוויץ ובצרפת ובהרכבה מדינות אחרות, רואה שהכבישים שם רחוקים מלהיות דומים לכבישים שלנו, ובכל זאת המדינות מתקיימות. איני אוסר שנבטל לגמרי סעיפים כאלה, אבל במקום 27 מיליון להגיע במצב של היום ל-40 מיליון ל"י, הרי זה מוגזם ביותר.

את הסעיף "בנינים למוסדות צבור וממשלתיים" אנחנו מגדילים בסכום של 20 מיליון ל"י. אני זוכר שרק לפני שבוע או שבועיים החלטנו לקצץ בבנייה ולהשהות את הבניה עד כמה שאפשר.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף :

כל הגידול הוא במזרח ירושלים בלבד ולא בשום

מקום אחר.

שר הפנים ט.ח. שפירא:

אבל זה אינו כתוב פה. אם זה כך, אני מקבל

באהבה את הענין.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אני יודע שזו השנה החמישית שלא נכנה משרד

החנוך.

שר הפנים ט.ח. שפירא:

אני תושב שמגיע להם פרס על כך שיכלו לעמוד נגד

הלחץ שלך.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא היה לי כוח.

שר הפיתוח ושר התיירות ט. קול:

היה לך שלום לוין.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

היה עסוק ברפורמה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אנחנו צריכים לקבל עלינו כולנו את עול הקיצוצים הדרושים. בלי זה אי אפשר יהיה להביא את התקציב בפני הכנסת. מה שלא הכרחי, יש למחוק. יחד עם זה את העניינים ההכרחיים יש לקיים, למען נוכל להמשיך בעבודה שלנו.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אני מצטער שהשנה לא אוכל לתמוך בהצעות של נגיד הבנק כפי שזה היה לפני שנה ולפני שנתיים, שאז היינו מוצאים בינינו שפה משותפת. אבל הפעם ההצעות שלו בנוגע להקטנת הנדון של 700,000,000 ל"י אינן מציאותיות. אנחנו נמצאים במצב קשה, כי 3 מיליארד ל"י של הכספות קובעים בהרבה את רמות התקציב.

הנגיד הציע לקצץ למעשה בסעיף הבנייה. אם לקחת בחשבון את ירושלים ואת שיכון עולים וזוגות צעירים וקצת לפתרון הבעיות הסוציאליות, ששר השיכון דיבר עליהן, הרי שלמעשה אילו היה נגיד הבנק בעצמו צריך לקצץ, אילו היו אומרים לו, אתה בעל הבית של התקציב, אני בטוח אם היה מקצץ. יותר קל לייצץ מאשר להחליט, לשאת באחריות.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

תשאל את הקליינטים שלי, יגידו לך.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

השנה איני רואה מניין לעשות זאת. גם ההצעה שלו מבחינת הקיצוץ אינה מהפכנית. בכלל אנחנו במצב קשה ואיני רואה אפשרויות ללכת בדרך זו שהוא הציע.

אני מודאג מן התקציב הזה מסכה אחרת. אף על פי שאיני רואה מוצא רב מהמצב. אני מודאג מכך, שכתקציב הפיתוח הסעיפים שהם צריכים לעורר ענפים שיגדילו את הייצוא ושיבריאו יותר את המשק, הסעיפים האלה אינם מספיקים. בתקופת המיתון השינוי לפי דעתי דברים גדולים. אלמלא המיתון, לא היתה יציבות מחירים ולא היתה יציבות שכר וגם לא היינו מתחילים להעביר פועלים מבנייה לתעשייה וכו'. אני חושב שלמיתון היו הישגים גדולים מאד. אבל הברואת המשק תלויה בתווזה של מעבר לענפים שהם קשורים יותר ביצוא, ומבחינה זו יש רק תווזה קלה. גם בענין הקטנת האבטלה הסמויה בשירותים המיתון לא הצליח הרבה לעשות. פה יש לעשות הרבה, אבל זה קשור בשאלות ששאל קודם שר הפנים ושעליהן אין חשובה גם לשר העבודה.

אבל הודות לזה, שישנה יציבות בשכר ובמחירים אנחנו יכולים לעמוד במשק בפני ההתפתחויות האלה, ויש לראות את המצב הזה כאופן יחסי במצב די טוב.

אני רוצה לומר משהו לגבי תקציב הבטחון. אמנם שר הבטחון איננו אתנו פה, אבל זו הישיבה השניה שמדברים על התקציב.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוזן:

תקציב הבטחון מוכתח בלאו הכי.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

צריך שועדת השרים לעניני בטחון תדע ותברר יותר את תקציב הבטחון. אני יודע שבוה אנחנו מדברים על "קודש הקדשים". אבל אם מדובר על סכום שלמעלה מ-3 מיליארד ל"י, הריני שואל: מה הכלים באוצר לבדיקת התקציב הזה? אנחנו כולנו בני אדם חיים. כשקצינים עוזבים את הצבא והולכים לעבוד בתפקידים כלכליים משקיים, כמנהלי מפעלים או כממלאים תפקידים אחרים, אנחנו מתווכחים אתם. אני רוצה להיות משוכנע שבאמת התקציב הזה כולו כפי שהוא נבדק ושכל החסכוניות קיימים גם שם, מבלי לקצץ באיזה שהוא דבר בטחוני חיוני. על זה אין ויכוח. אבל אני יודע שועדת הכספים של הכנסת או אפילו הועדה המשותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והבטחון דנה בענין זה. אבל כשהממשלה מגישה את התקציב הזה, אינה דנה בעניין.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

הדיון ישנו.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אתן דוגמה ביחס לפיתוח התעשייה הצבאית וההשקעות בה. נניח שאני רוצה להיות משוכנע שכל ההשקעות הנעשות בענין זה הן השקעות הטובות לעתיד ושהם חיוניות. בכל אופן אני רשאי לבקש בממשלה שיהיה פעם דיון על התקציב הזה ושלועדת השרים לעניני בטחון או לוועדת משנה שלה תהיה אפשרות לבחון את התקציב הזה כמו שבוחנים תקציבים אחרים, כמובן מבלי להפחית במשהו הקשור עם בטחוננו ועם ענינים גורליים.

משהו לגבי השירותים הסוציאליים. אין אני מציע להקטין במשהו את רמת השירותים הסוציאליים, ואני יודע שבחברה בריאה רמת החנוך והבריאות והסעד וכל הדברים האלה היא גורם מכריע גם לבטחון ולהתפתחות המשקית בכלל ושאי אפשר להפריד בין הדברים האלה. ואני מסכים להרבה ממה שנאמר פה מקודם. אבל אני שואל: האם נבדק הדבר הזה, האם הסטרוקטורה של השירותים

הסוציאליים, נניח של שירותי הבריאות כפי שהם או של שירותים סוציאליים אחרים או של קרנות פנסיה, האם הסטרקטורה הזאת אינה יקרה יותר מדי, והאם אי אפשר היה בשטח זה לחסוך אילו היה מבנה אחר? אני יודע שזה ויכוח גדול ושדנות בזה ועדות שרים ושהויכוח הזה מתנהל במדינה כל השנים. אבל לי נראה שאם מדובר על אבטלה סמויה ועל הקטנת המנגנונים, אפשר היה בשטח זה לעשות הרבה מאד. זה אני אומר בקשר לדברים הנכונים שהעיר עליהם שר העבודה. ואם אנחנו רוצים להעביר יותר עובדים לענפים יצרניים, לשנות את הסטרקטורה של המשק מבחינה זו, אנחנו מוכרחים להתחיל לטפל בנושאים אלה. ואני מרגיש שיש לעשות זאת מבלי להוריד את רמת השירותים, ויש אפילו מקומות שבהם צריך להעלות את הרמה, כמו למשל בקשר להשקעות בחנוך מקצועי או בבריאות או בשטחים אחרים. אבל לי נראה שהשיבושים שלנו עולים לנו יותר מדי ביוקר, כיון שנשארה הסטרקטורה הקיימת זה עשרים שנה או יותר. הגיע הזמן לבחון ולבדוק את הדברים האלה.

עכשיו בקשר לעניני השיכון. רציתי לשאול את שר

השיכון: מה עושים בקשר לתכנית של דיור להשכרה?

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

שר השיכון נאם והלך.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

האם באמת אנחנו יכולים לפתור את כל בעיות

השיכון בישראל, שיכון לעולים ולאחרים, על ידי כך שאנחנו בונים דיירות לכולם ועושים אותם לבעלי בתים? היו הצעות שונות בקשר למדיניות של דיור להשכרה. זה אמנם יעלה לנו כל שנה סכומים בתקציב, אבל זה לא יחייב אותנו להשקיע כל כך הרבה, כי גורמים שונים במשק ישקיעו בזה סכומים, ואנחנו רק נווסת. לא שמעתי שחלה התפתחות בענין זה. אולי אפשר היה לקבל הצעות מסויימות של הנגיד ביחס לקיצוצים בבנייה אילו נחנו לגורמים שונים במשק לעשות מה שהם צריכים לעשות בשטח

זה ואנחנו רק נסייע בידיהם בענין זה?

ואם הזכרתי קודם שתקציב הפיתוח איננו עונה לפי דעתי לצרכים של פיתוח ענפים יצרניים, שהם יגדילו את ההכנסות ממטבע חוץ ויגדילו את הייצוא ויעוררו אותו, יכולתי לתת את הדוגמה ממשרד התיירות המופיע בתקציב הפיתוח בסכום של 30 מיליון ל"י. זה איננו אפילו החצי ממה שנחוצ. מתוך שיחות עם שר האוצר נוכחתי שיש לו הכנה רבה לענין זה. אבל אם אנחנו רוצים שהתיירות תתן לנו כעבור שנתיים הכנסה של 100 מיליון דולר ושהיא תגדל עוד יותר, הרי אינה מספיקה רק בניית בתי מלון, אלא נחוצה גם עזרתו האדיבה של משרד הפנים, כדי להתגבר על כל המעצורים, בועירה הכלכלית שהיתה כאן התריעו על ה-RED TAPE שיש אצלנו, על הביורוקרטיה הגדולה, מתוך עיסוקי כשטח זה אני רואה שלא התחלנו להתגבר על הדברים האלה, ראש הממשלה הבטיח בועירה הכלכלית שכענין זה נתגבר על הקשיים. אבל אנחנו רואים, שאם אתה רוצה להזיז איזה ענין במינהל מקרקעי ישראל או בועדות בנין ערים או בעיריות, אינך יכול להזיז.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

אולי תעלה זאת כהצעה לסדר היום עם הצעות

מפורטות.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

כשמגיעים לתקציב, אין זה מספיק לתת הלוואות לבניית בתי מלון, צריך להשקיע גם בחשתית, בפיתוח חופים ואחרים, כדי למשוך לארץ מי שירצה לבוא אלינו, ושלא תהיה זאת רק ארץ של ארכיאולוגיה, של תנ"ך ושל מקומות קדושים, אלא גם מי שירצה לבוא הנה לנו, להנות מחופש ולשחות, שיוכל לעשות זאת. יש כל כך הרבה נתונים בארץ לכך. יש הרבה מה לעשות כדי לשפר דברים אלמנטריים. לפעמים אני מתבייש איך דברים אלמנטריים נראים אצלנו, איך נראים החופים. ישנם ראשי עיריות המבטיחים שיטאטאו בעצמם את הרחובות. אבל את זאת הם

מבטיחים רק לפני הבחירות, וכל ימות השנה הרחובות מלוכלכים.

עוד אשב עם שר האוצר ונדבר כיצד ומה צריך לעשות למען הענפים היצרניים שהם מכניסים דולרים ושהם יבראו את המשק לעתיד ויתנו פרנסה. נחפש דרכים כדי למצוא מקורות מימון במסגרת התקציב או על ידי סידורים אחרים בעזרת האוצר.

שר המשטרה א. ששון :

אני מוכן להצטמצם הרבה ולהעיר רק על שני דברים. הואיל והתקציב של המשטרה נמסר רק לפני מספר ימים, הואיל ולא התקיים דיון בין משרד המשטרה ובין משרד האוצר, הואיל והשעה דוחקת, אסתפק רק בהבעת תקווה ומשאלה, שיתקיים הדיון ושהוא יסתיים בצורה שתאפשר למשטרה למלא את חובותיה כראוי.

דבר שני: אני חושב שזוהי הזדמנות לומר, שהיא רצוי לשאת את הממשלה כולה בנקודה אחת, שהיא כואבת מאד, ולדעתי טומנת בחובה סכנה גדולה: חוסר אפשרות של המשטרה לגייס כיום כוחות לעבודתה, ולא רק שאינה מצליחה לגייס כוחות חדשים, אלא גם מתוך כוחותיה יש נשירה, ונשירה ניכרת. אם המצב כפי שהנהו כיום יימשך, תעמוד המדינה בפני מצב שלא תוכל לשמור על הבטחון השוטף.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף :

נמצא פתרון לכשנגיע לתקציב.

שר המשטרה א. ששון :

החקציב יוכל לתרום משהו לכך. אבל הפרוספריטי שישנה היום במשק, בתעסוקה, הדרישה לכוחות עבודה מבחוץ, נותנים אפשרות לשוטרים ולקצינים לעזוב את עבודתם, גם אם הם בעלי ותק, ולצאת לשוק החופשי. אנחנו חושבים על אפשרות אחרת. אם המצב יימשך ככה, נצטרך כלית ברירה להביא הצעה לממשלה, שהמשטרה תהיה חלק מהצבא, כלומר שמי שישירות במשטרה יהיה פטור משירות בצבא.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוזן:

היינו ששירות במשטרה ייחשב לאדם כאילו שירת במשטרה. זוהי הצעה הראויה לדיון.

שר הבריאות י. ברזילי:

אם כי הדבר הזה לא הועמד כאן לדיון, אבל השר פנחס ספיר נגע בענין מלווה הבטחון. נדמה לי שהוא איננו צודק כשהוא מצמיד את הענין של מלווה הבטחון להתנדבות היהודית בגולה. הוא הביא את זה כנימוק מסייע מדוע אינם צריכים להפוך את זה אצלנו למלווה תובה. אילו היה אומר שהגיע לידי כך שהוא מקבל מיהודים חלק של מניות ושל דיבידנדה ושגם בארץ יוכל לשכנע יהודים שיחנו חלק ממניות ומדיבידנדה, הייתי מבין. אבל זה איננו שייך אצלנו למלווה המקיף את האוכלוסיה כולה ולא רק את בעלי היכולת. אם הוא צריך להקיף את כולם - הוא צריך להקיף את כולם. אני בטוח שיש עכשיו תודעה ברורה בצבור על מצב הבטחון. מדוע זה באמת לא יהיה מלווה תובה על בסיס פרוגרסיבי? אני חושב שעל זה יהיה וודאי דיון נפרד. נדמה לי שכדאי לדון על זה.

עכשיו לגבי הבטחון. צדק השר פנחס ספיר כשהרגיש

שלענין הבטחון ישנן השלכות ישירות גם על תקציבי המשרדים האחרים, כלומר שענין הכבישים הוא ענין של בטחון, ואני הייתי אומר שגם אישפוז זהו בטחון. אם למשל בשנה אחת הגיעו לבתי החולים 2,500 פצועים, שחלקם הגיעו לידי אישפוז, הרי זה

איננו דבר שהוא בתחזית הנורמלית של מחלות ושל מאושפזים. זה קשור במצב הבטחון. ובתוך אלה ישנם אנשים הנמצאים בבתי החולים מאז מלחמת ששת הימים. ההשכלה מבחינה זו למשל במשורר הבריאות היא די כבדה ודי רצינית. מתוך כך אני רוצה לקוות שזה לא יהיה כמו שאמר שר הפנים, שמי שלוחץ - מקבל ומי שאיננו לוחץ - איננו מקבל. אני דווקא סומך על שר האוצר, שהוא על כל פנים לחוץ מכל הצדדים ועל ידי כולם.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

ישנה פרלילוגרמה של הלחצים.

שר הבריאות י. ברזילי:

בזה אין לי ספק. אבל יש לי רק חשש, וזהו המצב האובייקטיבי, וזה כנראה קיים גם בעולם הנדול וגם אצלנו, שהשירותים נפגעים יותר בקלות בשעות מצוקה מאשר משרדים אחרים. ואין זו טענה שאני מפנה לאוצר, לא לשר האוצר ולא לאנשי האוצר אני מפנה טענה זו, אבל אני מציין שזוהי איוושהי תופעה המקובלת בארצנו ואולי גם בארצות אחרות.

כיוון שכך, אני רוצה באמת לבקש ולהסביר מדוע הדבר הזה אסור. אנחנו עומדים עכשיו במצב של אישפוז שהוא לפי שער נורמלי פלוס פצועים פלוס תחזית נוספת, שאיני יודע אם תהיה טובה יותר או גרועה יותר.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

עוד מעט תיאחז בתחזית של שר הבטחון.

שר הבריאות י. ברזילי :

יכול להיות.

פלום, אני מקווה, גם עליה גדולה יותר משהיתה בשנתיים האחרונות - אם הדבר הענול בנוי על סטאטוס קוו וכמעט ללא פיתוח, הרי זוהי פגיעה קשה. כי אם קבענו תכנית של פיתוח אישפוז במדינה לשש-שבע שנים בסדר גודל של כ-600 מיליון ל"י, ומאז עברו שנתיים ועכשיו מציעים 20 מיליון ל"י לשנה הבאה מתוך סכום של 600 מיליון ל"י, זאת אומרת שאנחנו למעשה מקפיאים את התכנית. הנה ענין של "תל גבורים" היה בשעתו ידוע לצבור. עברו כבר הרבה שנים, עכשיו הגענו לרגע שאנחנו יכולים לעשות משהו ולהתחיל בעבודה, אומרים לנו: לא, זה בינתיים מוקפא. אני מביא רק דוגמה. יכולתי להביא דוגמאות כאלה על פיתוח של דברים אחרים בחדרה ובנהריה.

סגן ראש הממשלה, והשר לקליטת העליה י. אלון :

החלטנו פה לא להכנס לפרטים. הבעיה של אישפוז

היא בעיה.

שר הבריאות י. ברזילי :

ישנה הבעיה של אישפוז, של פיתוח, של הרחבה. אם בענין זה איננו מקיימים מה שאמרנו, איננו עושים מה שמוטל עלינו וזוהי ירידת הרמה ואין זה סטאטוס קוו.

וישנם דברים, שלגביהם סטאטוס קוו איננו תמיד חשובה. אם עד עכשיו לא היו בעולם מכוני לב לטיפול בחולי לב, שזאת היתה פעם מחלה אנושה ואי אפשר היה לטפל בהם, שאלה היו מקרים אבודים LOST CASES הרי עכשיו יש בזה טיפול בעולם. זה קשור בהוצאה ככרה, זה עולה הרבה כסף. או ישנה

עכשיו כליה מלאכותית, זוהי יחידה שאפשר להציל בה חי אדם, בעבר היה חולה בדלקת כליות, לא רק זקן אלא גם צעיר, הולך לאיבוד.

שר העבודה י. אלמוגי :

יש דווקא מוסר כליות.

השר מ. בגין :

בוחן כליות ולב.

שר הבריאות י. ברזילי :

מחלה זו היתה פוקדת דווקא אנשים צעירים ולא זקנים. אם לא נכניס את השיפורים ואת השכלולים בשטח זה, יהיה בזה משום פיגור לגבי מדינות מודרניות.

אנחנו מקיימים אישפוז חולי נפש במוסדות פרטיים. אנחנו משלמים ליום 6-14 ל"י לנפש. אני חושב שזהו תשלום של פשע, זה לא כלום. איך אנחנו יכולים לדרוש שכער תשלום של 6 ל"י יתנו אוכל, קורת גג וגם איזה שהוא פיקוח? ברור שאלה הם מוסדות שהיינו חייבים לסגור אותם או להבריא אותם או להסדיר אותם.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון :

אחה נכנס לפרטים. תברר זאת עם שר האוצר או בועדת השרים לענייני כלכלה.

שר הבריאות י. ברזילי :

אני מוצף מכתבים משר התירות וממשרד ראש הממשלה

על מצב התכרואה בערים.

שר הפיתוח ושר התירות ב. קול :

המצב נורא.

שר הבריאות י. ברזילי :

בכל התחומים, אם זה במסעדות, נקיון, שירותים, ביוב, המצב הוא נורא. עד עכשיו היו אלה בעיות של העיריות. אולם האחראי מבחינת הפיקוח הוא משרד הבריאות, אבל אין לו שום כלים לכך. אם לא יינתנו לו כלים לענין זה, לא יהיה טיפול, לא יהיה פיקוח, לא יהיה שינוי ולא יהיה שיפור. אפשר לומר: סטאטוס קוו. אבל זה לא היה ולא יהיה. לא יהיה רק אותו הלכלוך, אלא הוא יהיה פלוס ריחות וכיעור, כי הכל נעשה צפוף יותר. אני מבקש, שאם בכל זאת הבריאות קשורה מבחינה זו גם בפנים, גם בתיירות, גם בבטחון, אני מבקש שהפרינציפ של סטאטוס קוו מת לא יהיה קיים לגבי משרד הבריאות, כי הוא איננו עונה על מינימום הצרכים.

שר הדואר י. ישעיהו :

קודם כל בעניני נוהל הדיון הזה. זו הפעם הראשונה שאני משתתף בממשלה בדיון על התקציב, ואני שואל את עצמי: מה התכלית של הדיון הזה? הלוא מתנהל לפני זה דו-שיח עם אנשי האוצר ועם שר האוצר. אחרי כן ישנם דיונים מפורטים בוועדת השרים לעניני כלכלה. הדיון כאן יכול שיהיה על עיקרים של מדיניות כלכלית ולא דווקא על פרטי התקציב. אולם אני הייתי מביע משאלה, שהממשלה כולה תדון בפרטי התקציב במקום בוועדת השרים לעניני כלכלה.

כלומר שהממשלה חשב בוועדה שרים לענייני כלכלה בעונה זו של הדיונים על התקציב, היא חוסיף לעצמה מספר ישיבות וכך תינתן אפשרות לשרים לא רק להשתתף בדיון על עיקרי המדיניות הכלכלית, אלא גם על עיקרי המדיניות של כל אחד ואחד מתקציבי המשרדים וכן תשמע הממשלה סקירה קצרה של כל שר ושר. עוד מעט תמלאנה שנתיים מאז שאני מכהן כשר הדואר, ועד עכשיו לא הייתה לי הודמנות או זכות או מול למסור סקירה קצרה של עשרים דקות על המשרד, על פעולותיו ועל בעיותיו.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

אתה צורק, אבל אין זה קשור בתקציב.

שר הדואר י. ישעיהו:

איני מתכוון לפרטים, אני חושב שהממשלה צריכה לחשוב קולקטיבית על הבעיות העיקריות של כל משרד ומשרד, הפרלמנט הבריטי יושב כולו בוועדה חקציבית, לא כל שכן שהממשלה יכולה לשבת בוועדה חקציבית.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון:

זה אגב לרעת הדיונים בבריטניה.

שר העבודה י. אלמוגי:

הם רוצים לשנות את זאת.

שר הדואר י. ישעיהו:

אבל הממשלה אינה מונה 600 חברים אלא 21. היא יכולה לקיים מספר ישיבות על התקציב ועל כל המשרדים.

הערה שניה: בענין משרד הדואר. לא אדבר לא על התקציב ולא על הפרטים של פעולות או בעיות משרד הדואר, משום שעדיין נמשך הדו-שיח בין אנשי הדואר והאוצר. אבל על שני דברים אני רוצה להעיר בדיון זה.

אין תודעה מספיקה לגבי השירות הזה ששמו תקשורת. בייחוד אני מתכוון לטלקומוניקציה, לטלפונים. פעם היו חושבים את השירות הזה כדבר של נוחיות או מותרות, לצרכי מעמד או לצרכי קורת רוח. היום זהו שירות חיוני שהמשק תלוי בו ושהבטחון תלוי בו. אני מרגיש את המצוקה הזאת יום יום, כאשר מפעלים, בתי חרושת, רואי חשבונות, עורכי דין, בתי חולים, רופאים, משקיעים, כולם צועקים: תנו לנו טלפון! באים עכשיו עולים מארצות הרוחה ואומרים: תנו לנו טלפון! ואין לנו יכולת לספק את כל הביקוש. אנחנו מספקים בעת 40,000 טלפונים לשנה, אבל אין זה מספק לא את הצרכים ולא את הביקוש הגדל והולך. יתר על כן, ככל שנותנים יותר טלפונים, זה מעמיס יותר על הרשת. הרשת אצלנו היא עכשיו אוטומטית ומטלפנים הרבה. ומשום כך יש שעות שהרשת עמוסה ונוצרים פקקי תנועה כמו בכבישים; על כן צריך שוב להשקיע סכומים גדולים בהרחבת התשתית, להרחיב את הרשת ולהגדילה כדי שתוכל לשאת בעומס השימוש ולספק את הביקוש. לדאבוננו אין הבנה לצורך זה. הנושא הזה עומד לדיון כמו שאר הנושאים של פיתוח בלי שייקבע לו מקומו הנכון בסולם העדיפויות של פעולות הפיתוח.

בשנה שעברה נדרש קיצוץ מיוחד בתקציבי הפיתוח בגלל צרכי הכטחון, ואז קיצצו בתקציבי כל המשרדים וגם בתקציב פיתוח הטלפונים. הדבר כאב לי אבל לא יכולתי להתקומם, משום שהמדובר היה בענייני כטחון ולא יכולתי לדרוש שהדואר יהיה יוצא מן הכלל. ואמנם הקיצוץ הוא פגע בשירות הזה, שהוא גם שירות בטחוני ממדרגה ראשונה. זהו גם ענף מכניס. משרד הדואר מכניס לאוצר קרוב ל-200 מיליון לירות לשנה בצורת תמלוגים, כול בטחון, דיכית וכיוצא בזה, כך שכדאית וחיונית ההשקעה הזאת.

כאמור חיוני שירות זה גם לענייני בטחון. הצבא הזמין אצל הדואר פיתוח של מערכת תקשורת בשטחים הגדולים הנמצאים בחזקתנו מעבר לקו הירוק. בפעולה זו של פיתוח יושקעו על ידי צה"ל מיליונים רבים אבל את העבודה הזאת אנחנו עושים יתר על כן. מסתבר שאי אפשר לעשות את העבודה הזאת, והיא לא תפעל כראוי, אם לא יהיה פיתוח נוסף בתוך תחומי הקו הירוק. שאם לא כן, לא תוכל המערכת לשאת את כל העומס הנוסף. עלינו איפוא להגדיל את השקעות התשתית ופעולות הפיתוח בתוך תחומי הקו הירוק כדי להבטיח את צרכי הבטחון. הייתי רוצה שהממשלה וגם אנשי האוצר יבינו זאת והם אמנם משתדלים כמיטב יכולתם. אני איני נמנה על השרים המרכיבים בלחצים. אבל העניין מרבר בעד עצמו. הייתי רוצה שיבינו את האופי המיוחד של השירות הזה. אולי צריך גם לחפש דרך לשחרר אותו מהתלות בתקציב הפיתוח. נחשוב יחד עם שר האוצר איך להבטיח כספים להשקעות במשק הזה מבלי שיהיה תלוי בקיצוצים ובמצבים חולפים של בניית תקציב הפיתוח.

והערה שלישית, המתקשרת אולי מעט מאד עם ההערות האלה, אבל היא מתקשרת עם הריון על התקציב. ישנה בעיה של שידורים, ואני מנצל את ההזדמנות הזאת כדי שהממשלה כולה תדע על הבעיה הזאת ותתן עליה את דעתה. "קול ישראל" בעברית היה משדר עד למלחמת ששת הימים בעוצמה של 50 קילוואט. לאחר מלחמת ששת הימים הכשירו מהנדסים שלנו משדר שמצאו ברמאללה ללא הפעלה, ובתוספת המשרד הזה משדר עכשיו "קול ישראל" בעברית בעוצמה של 200 קילוואט, ועכשיו נשמעים השידורים העבריים על פני מרחבי כל הארץ מרמת הגולן עד תעלת סואץ. באותה עוצמה של 200 קילו-וואט משודרים גם השידורים שלנו בערבית, אבל העוצמה הזאת היא פעוטה לעומת העוצמה של השידורים בסביבה, אם לא למטה מזה. סעודיה משדרת עכשיו בעוצמה של 2,000 קילו-וואט, כן גם כווית. על מצרים אין כבר מה לדבר, שהיא מדינת שידורים עצומה בגלים בינוניים ובגלים קצרים ובכל השפות שבעולם.

לא חשבתי שאגיע היום לרשות הדבור. אילו ידעתי,

הייתי מביא סקירה מפורטת.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

טוב שלא הבאת, נעשה ישיבה מיוחדת בענין זה.

שר העבודה י. אלמוג:

הוא מציע לך "לשדר" בגל אחר.

שר הדואר י. ישעיהו:

העליתי את השאלה בפני אנשי האוצר. הם הסכימו להזיז השנה משהו, אבל זה איננו עונה על הצורך בשידורים לארצות ערב ובשידורים לכל ארצות העולם, לאירופה, לצפון אפריקה ולאמריקה הדרומית, שאנחנו יכולים לשדר לשם בגלים קצרים. וידוע שאין כמו השידור לאמצעי הסברה. הוא מעבר לכל גבול ולכל מגבלה, ואנחנו יכולים להגיע בעזרתו לכל מקום.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

כמו השידור אחמול מאוס-אל-פאחס שזו היתה הסברה

"נהדרת".

שר הדואר י. ישעיהו:

זוהי צרה בפני עצמה. אבל יש הסברת בעיות בטחון ובעיות עולמיות, יהודיות וערביות, וכל זה תלוי בעוצמת השידורים שלנו, ואין לנו עוצמה מספקת של שידורים.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

גם אני אסתפק בהערות קצרות. אני רוצה להשאיר זמן לשר האוצר ולנגיד לענות. לא אדבר על משרד הקליטה, שהוא בעיצומה של התהוות. אסב רק את חשומת לבו של שר האוצר לכך, שהפער בין מה שאנחנו דורשים ובין מה שהוא מוכן לאשר הוא אחד לחמשה. אבל על זה נחזור ונדבר בפורום קטן יותר.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

אתם יודעים כבר מה אתם דורשים?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

כן.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

זוהי כבר מדרגה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

אנחנו יודעים מה שאנחנו מבקשים לא פחות ממה

שאנחנו יודעים מה אתם מסרבים.

קודם כל הערה לדבריו של שר הדואר. בשעתו הנהיג

ראש הממשלה, כי מזמן לזמן ידברו שרים בקצרה על משרדיהם, ללא קשר עם דיון חקציבי. ואמנם מספר שרים הספיקו לדרוש בשעתו על משרדיהם. אבל מאז הכוננות,

המלחמה וההתעסקות האינטנסיבית בדיונים שונים - ובוז אני תומך בהערתו של שר העבודה - לעתים גם על חשבון דיונים חשובים, שמשמעותם אינה פחות קטנה לעתידנו, לא נשאר זמן בישיבות הממשלה. אבל הייתי בהחלט מציע לראש הממשלה, לברוק מחדש את האפשרות, להחזיר את הנוהל הזה לקדמותו ובאמת לשתף את הממשלה כולה בבעיות המיוחדות של כל משרד ומשרד.

באשר לדיון על התקציב עצמו, לא יהיה לנו מנוס מאשר להענות לבקשתו של שר האוצר ולאשר את בקשתו הפורמלית, להעביר את הדיון לוועדת השרים לענייני כלכלה, למרות שלכל אחד מאתנו יש השנות כבדות על מה שכלול ועל מה שחסר בתוך התקציב הזה - וזה מתוך הנחה, שבמידה שתישאונה לחברי הממשלה השנות רציניות לאחר הדיון בוועדת השרים לענייני כלכלה, אפשר יהיה להחזיר את הדיון למליאת הממשלה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

כך היה תמיד.

סגן ראש הממשלה זאביר לקליטת העליה י. אלון:

אם כך נוכל בלב שקט להיענות להצעה להעביר את הדיון לוועדת השרים לענייני כלכלה, לאחר שנשארת האפשרות להחזירו לכאן.

אני מצטרף להצעת שר התיירות והפיתוח, שועדת השרים לענייני הבטחון תקיים לפחות דיון אחד בתקציב הבטחון. יכול להיות שביחס לענייני רכש ואמצעי לחימה חדשים לא נהרהר אף הרהור אחד. אבל איני מוציא מכלל אפשרות, שמשור, אשר תקציבו בלתי מוגבל, עלול לגלוש לכמה תחומים, שיתכן ואפשר לעשות אותם בצורה אולי זולה יותר ושאוּלִי יש גם שם מקום לקיצוצים ולרחות משהו. התקציב מגיע לסדר גודל כזה, שמדינה לא תוכל לעמוד בו הרבה זמן ללא סיוע חוץ.

אני רואה לחובתי הצבורית והאישית לתמוך בהצעה שלא להעלות את המסים בשנה הקרובה, ושוב לא מטעמי בחירות, וגם לא להפוך את מלוות הבטחון למלוות חובה, כי אותם היהודים, שאליהם אנחנו באים בבקשות להגדיל את תרומותיהם, הם אותם היהודים שטוענים כלפינו, שמדיניות המיסוי עלולה להרתיע משקיעים פוטנציאליים. זה לא תמיד אותו יהודי, אבל אותן קבוצות של יהודים. יש כאן איזו סתירה פנימית. לא הייתי רוצה שנכביד בשנים הקרובות, באמת ללא קשר עם בחירות, הכבדה כל שהיא על מדיניות ההשקעות. יש התעוררות חיובית מאז הועידה הכלכלית, ואולי היתה גם קצת לפנייה, ואסור לנו להכביד על ההתפתחות הזאת.

לעומת זאת אני תומך בשתי ידיים בהצעה של השר בנין לחפש דרכים אחרות, דרכי הסברה ושכנוע, אפילו חוץ הותמות של חברי הממשלה להופעות צבוריות בעניין זה. רבים סאחנו נוסעים לכל מיני מנביות לחוץ לארץ, אין בושע לעשות מגביות כאלה בארצנו, על מנת להרתיב את היקף התרומות.

נראה לי שבין נקודות המוצא של עריכת תקציב חסרה נקודת מוצא אחת, שהיא תייבת להיות מורגשת משנה לשנה יותר, וזוהי נקודת המוצא הדימוגרפית. אני כבר מזהיר את השר שרף, שכאשר ועדת זינה הרמן תסיים את עבודתה ותעלה הצעות רציניות מאד, כיצד להעלות את הילודה היהודית - יש לה הצעות אלטרנטיביות שתבואנה לפני הממשלה - צריך יהיה להיות ביטוי להן בתקציב.

שר הדואר י. ישעיהו :

זה יהיה בתקציב השנה?

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העליה י. אלון :

אם לא יהיה בתקציב השנה, יידחה עניין הילודה. שוחחתי אתה. אין לי ספק שבעית הדימוגרפיה היהודית מבחינת הילודה, מבחינת צמצום הירידה ומבחינת הגדלת העליה...

שר הפנים מ.ח. שפירא:

מבחינת מניעת מפלה.

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העליה י. אלון:

זה קשור בילודה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

זה אינו קשור בילודה.

סגן ראש הממשלה וזהר לקליטת העליה י. אלון:

לכל הנושאים הללו חייב להיות להם ביטוי תקציבי

גדול.

אני מרוצה שבשיחתי הראשונה כשר הקליטה עם שר האוצר לפני חדשים סיכמנו, שלא מספר יחידות הדיוור או מספר מקומות העבודה יקבע את היקף העליה, אלא היקף הבנייה ויצירת מקומות העבודה ייקבעו על ידי היקף העליה. אתם יודעים שהסוכנות העריכה את העליה בערך ב-30,000 איש, אם כי אחמול אמר לי מר פינקוס - וגם אני התרשמתי כך מבקורי האחרון בחוץ לארץ - שאפשר להיות אופטימיים יותר.

אם תרשו לי לנלות סוד - שאני מבקש להתייחס לידיעה בדיון של ועדת השרים לענייני בטחון - הרי לפתע פתאום לפני יומיים הגיעו חמש סנוניות ראשונות גם מברית המועצות, ללא "אזהרה" מוקדמת. מאות יהודים בברית המועצות קבלו עידוד להגיש מחדש בקשות לעליה באמצעות הקונסולים

ההולנדיים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

במה מסבירים זאת?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

ישנה סברה שהרוסים מנסים לפעול עלינו בשיטת הגזר והמקל: תראו מה אחס יכולים לקבל, אם חלכו לקראת הערבים ואם תוותרו משהו; המקל הוא הופעת הצי הסובייטי בים התיכון ונאומים חריפים וכו'. אבל עובדה היא שמאות יהודים קבלו אור ירוק להגיש בקשות לוויזות, וחמש משפחות הגיעו מברית המועצות לוינה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

כאיזה גילים?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

לא קבלתי עדוין ידיעה על כך. יתכן שזה ישפיע על רומניה. כל מה שהיתה מפותחת בענייניה היא, היססה גם ביחס ליציאת יהודים. אם היא תרגיש הרפיה מצד ברית המועצות, היא תרשה לעצמה להקל על היציאה.

לכן אני מודאג כל כך ביחס לסעיף השיכון בתקציב. מצד אחד אני מסכים בכל לב לטענות של נגיד הבנק, של שר האוצר ושל אחרים - גם אני נאמתי על זה לא פעם בעבר - שאסור לבסס את התעסוקה בעיקר על בנייה, אלא על ענפי ייצור ותעשייה. אולם כיוון שקורת נג זהו שירות ראשוני שנותנים לעולה,

הריני חושש מאד שכל מה שקבענו עד היום בענין היקף הבנייה לשיכונים לעליה ולילידי הארץ למען לא יירדו, לזוגות צעירים ולבנים - אינו מספיק. בעיני זה אפילו קודם לחיסול משכנות עוני, ואתם יודעים את יחסי לחיסול משכנות עוני. אלה הן העדיפויות הראשונות במעלה, ואני רוצה שהממשלה כולה תדע שהעולים לא רק מארצות המערב אלא גם מפרס וממרוקו אינם מסתפקים יותר בדירות הקטנות - אלה מטעמי הרגל בבית ואלה הודות לגודל המשפחה. כנראה שכל הסיכומים שלנו עד היום יצטרכו לבוא לאיזון. לא תעזור כאן התעקשות מצדנו. זו תהיה אחת הבעיות הדחופות. יש כבר סכסכים קשים מדרום אפריקה ומאנגליה, שבעיניהם אפילו דירה בת מאה מטר מרובע נראית כדירה בלתי מספיקה. כל הנושא הדימוגרפי מהווה גם כן בעיה לא קלה.

עוד דבר לחיזוק הטענה של שר העבודה. אם נצרף יחד את הודעות שר האוצר ושר המסחר והתעשייה - ואני יודע שהוא כוור מלותיו בזהירות - והדברים שאמר שר העבודה, במידה שנגלה עקביות גדולה בדבר העדיפויות של סוגי תעשייה שונים וענפים שונים במשק, עריין יש לנו כוח עבודה לא קטן טמון בשורה של מפעלים, שיתכן שהגיע שעתם או לזנוק או לדעוך, וכיון שיש מחסור יחסי בכוח אדם, אשר בחלקו ידרוש הכשרה מקצועית - איני יודע אם זה כלול בתקציב - יש אוצרות של כוח אדם שאינם מנוצלים במדה רבה. זה ידרוש ויסות כוח האדם. לכן עם כל צערי שלא הייתי רוצה לתת עדיפות לבנייה, אם אני מביא בחשבון את ההכרח לספק לזוגות צעירים קורת גג ראשונה ולהכין דירות בעוד מועד לעליה עם רזרבה הגיונית כל שהיא, הרי לדעתי לא נוכל לעמוד בתקציב המוצע כאן לבניית שיכונים. אם ניתן לפתור את הדבר על ידי עידוד יזמה פרטית או ציבורית, לא ממשלתית, צריך לעודד זאת. יתכן שצריך לבדוק את החוק לעידוד השקעות הון לבנייה להשכרה. אומרים משקיעים שהחוק הזה אינו מניח את דעתם. וכין אלה האומרים זאת ישנם אנשים שעיסקם בארצות הברית הייתה בניית דירות להשכרה. יתכן שנצטרך לתקן את החוק. ויתכן שנצטרך לתת סובסידיה חלקית למטרה זו במקום מלוא הבנייה הממשלתית.

ועוד הערה אחת, ובזה אסיים, אם כי יש לי עוד הרבה מה לומר. אבל אומר זאת בועדת השרים לענייני כלכלה.

היתה לי אמש שיחה עם ראש הממשלה, לאחר שקבלנו דיווח ראשון, אם כי לא שלם, על תוצאות הביניים של השיחות עם ירדן. גם זה כמובן סודי. צדק שר הבטחון באמרו שממשלת ירדן אינה מקבלת את תכנית אלון. רק כדי להרגיע אותו, אוכל להוסיף שהיא אינה מקבלת גם את תכנית דיין.

השר ס. כג'ן :

אפשר לדעת מה הניואנסים בין שתי התכניות?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלון :

לכשנדרון פעם על כך, נאמר.

עם כל החשיבות של עצם המגעים, ואני מאד מחשיב כל מגע וכל סדק וכל אפשרות כזו, כי לעולם אין לדעת איך השלום יבוא, ותשובה שלילית אינה צריכה להתקבל אף פעם כתשובה סופית, כשהם מוכנים לפגישה נוספת - והם מוכנים לפגישה נוספת - רוצה אני לומר, וזה לא רק על דעתי, אלא גם בשיחה רצינית עם ראש הממשלה שהתנהלה בביתו בניחותא, מתקרב גם הוא למסקנה, שדווקא בשל המשא ומתן ודווקא בשל הדחיות החוזרות של כל מיני תכניות שהוצעו להם בעקיפין באופן פרטי, לא כתכנית של הממשלה - יתכן וצריך להחיש קצת יצירתן של עובדות באותם התחומים שאליבא דכולם אין חולקים ביחס אליהם, והדבר חשוב הן מבחינת הבטחון וגם לגופו של דבר כאמצעי להשפיע על המשא ומתן לעתיד.

מכאן שכלי כל ויכוח בין "נצים" ובין "יונים" במרכאות כפולות ומכופלות - כי איני מקבל את החלוקה הזאת - אני מזהיר את ידידי שר האוצר, שהתקציב, נוסף לכל מה שאמר שר החקלאות בענייני החיישנות, לא יספיק,

כי זהו חלק מהמאבק הבטחוני והמדיני שעליו אין עוררין. אם מחליטים לקנות עוד טנקים מבלי להקים עוד אחיזות בעמדות אסטרטגיות, הרי זוהי מחצית המלאכה. צריך להתייחס לכל אחיזה כזאת כמו לרכישת נשק.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

ראש הממשלה הודיע לי גם כן בטלפון בניחותא.

ד"ר י. גלילי:

אני מקווה שקבלת את זאת בניחותא.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

אני יכול להבטיח לך שכסף שלא יהיה לנו לא

נוציא.

סגן ראש הממשלה וד"ר לקליטת העלייה י. אלון:

למען מנוע ויכוחים נוספים בעתיד, אני מצרף את קולי, למען הפרוטוקול, להשגתו של שר התקלאות לגבי ההתיישבות. איני מדבר רק על האחזויות. אני חושב זאת כרצינות הגמורה ביותר. זאת אני בודק מנסיוני האישי והמשפחתי - אם מותר לי להיות אינטימי קצת - וגם מהמגעים עם כל זרמי ההתיישבות, עם קיבוצים ועם מושבים, הרי בשורה של תחומים בסיסיים ההתיישבות מקופחת, אפילו בהשוואה לערי פיתוח, ולזה אין הצדקה, ועל זה עלינו לחת את הדעת.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

וקבוצת גנוסר?

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

לרבות קבוצת גנוסר. אבל אני מדבר על גנוסר

אלא על רחבי הארץ.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

על גנוסר אני אדבר.

שר הדואר י. ישעיהו:

ומה שדוברת בענין מלווה הבטחון?

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

זה היה דיון כלי ששר האוצר פתח בו.

אני חושב שכסעוף כזה, אם שר האוצר לא פתח, לא

צריך היה להיות דיון. זה חל גם על מה שאמר אתמול השר פנחס ספיר.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

שר האוצר הודיע שאין בכוונתו לשנות את הנוהג.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

לא. אמרתי שעדיין אין לי הצעה. כאשר תתגבש

אצלי הצעה, אביא אותה לדיון.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

כל עוד אין הצעה, קיים הסטטוס קוו. היו שערערו

על הסטטוס קוו.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

לא גמרנו את השנה.

רבותי, זהו תקציב המלחמה השני ולא האחרון. לכל

אלה הרוחים רברים לשנה הבאה, אני רוצה להודיע שבשנה הבאה נוכל לדון בדברים, שלא רנו בהם השנה, אם בשנה הבאה לא יהיה תקציב מלחמה. לפי הערכתי יהיה גם אז תקציב מלחמה. זהו תקציב מלחמה כי ישנו מצב מלחמה. ישנו מצב מלחמה, שכל אחד יצטרך לחיות אתו: האישפוז עם הפצועים, והמשפחות עם ההרוגים ועם הנכים. אנחנו צריכים לחיות עם זה. ואם אנחנו נפגד בשטח רפואי חשוב הקובע חיי אדם לגבי מדינות נאורות - נפגד, מפני שאין לנו ברירה, מפני ששום מדינה נאורה לא נמצאת במצב שלנו. האם ככל הדברים נשתווה עם המדינות החיות בשלום? עם המדינות הנאורות, מערב אירופה ואמריקה, לא נוכל להשתוות אלא אם כן יעזרו לנו. אם עוזרות לנו - טוב, אם לא עוזרות - נצטרך ככה לחיות. זה אכזרי, זה קשה, אבל זוהי המציאות.

אני מבין שעכשיו מקשיבים לדברים, והם נקלטים

ואינם נקלטים. אני רוצה לומר לשר בגין: אני בעד הסברה. ואני חושב שמלווה הבטחון האחרון לא אורגן כשם שלא אורגן מלווה הבטחון הקודם. אבל מלווה הבטחון הקודם נעשה בלי ארגון, כי היה מצב נפשי ומצב צבורי מסויים. הפעם צריך היה לארגן אותו. אבל איני תולה תקוות בכך, שהצבור יקלוט באופן קל וטוב יותר את

העובדה של מצב מלחמה מאשר מי שיושב מסביב לשולחן, ואינו קולט. התוצאה היא, שלא היה אף שר שאמר מה שאמר כתוצאה מכך חוץ משר החינוך. ואני מוכרח להגיד: אנחנו הכינונו את התקציב של משרד החינוך, ובא משרד החינוך עם שר החינוך, והיה בינינו ויכוח על 7 מיליון ל"י בתקציב של 478 מיליון ל"י. על כל השאר לא היה ויכוח בינינו. ותקציב זה הוכן באגף התקציבים כשם שהוא הוכן לגבי משרדים אחרים.

שר הבריאות י. ברזילי:

כי היתה עזרת החוק.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

אדוני שר הבריאות, הואיל ועומדים בפני חקיקת חוק על הלאמת הבריאות, הרי הלאמת הבריאות תיעשה במידה שהתקציב ירשה זאת. לא ירשה - לא תהיה הלאמה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

החקיקה תקח ויראי שנה.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

היתה צריכה להיות עוד מעט ישיבה. היא נדחתה. בזה הלכתי לישיבה. עוד מספר הערות. האם אני יזמתי את זאת? האם אני המצאתי את זה?

הוא הדין לגבי שר השיכון. הוא אמר: יש נתון וזו העליה. את זאת אמר גם סגן ראש הממשלה: זו העליה ואלה ההאחזויות. יש נתון אובייקטיבי. אבל זה אינו אומר שמזה אפשר להסיק מסקנות לגבי שיכון אחר או לגבי התישבות אחרת. את הנתון הזה, שהוא אינו תלוי בנו, צריך לקבל אותו. כל הדברים האחרים, שהם תלויים בנו, הם קשים, אנחנו גם כן צריכים לקבל אותם. אין זה הולך יחד.

אני רוצה למשל לומר לשר השיכון ולסגן ראש הממשלה: אני מציע לבדוק באיזו מידה המשקים המבוססים באמת יכולים בעצמם לשאת בהוצאות ולקבל הלוואות. אני מציע למשל לשר השיכון לבדוק זאת. אני לא אשתתף בזה. לגבי ההתישבות העובדת על תוספת דיור לזוגות צעירים ובדומה, יש לבדוק אם בקבוצות ובקבוצים המבוססים, כמו משמר העמק וגנוסר וכו', אין ההורים יכולים לבנות שיכונים לבנים שלהם כמו שהשורה הזאת כאן בונה שיכונים לבנים שלה. אציע לבדוק זאת גם בין שרים, וודאי גם בין לא שרים יש שויון מה. אני מציע לבדוק זאת.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

אני מסכים לבדיקה בהשתתפות האוצר.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

אשתתף בזה. אני יודע שתקציב המדינה משתתף גם בבניית שיכונים לזוגות צעירים בעיר, באותה המידה ישתתף גם בהתישבות. איני מדבר על מושבים כמו נהלל. שם ממילא הבנים יכולים לבוא רק במקום האבות, כי אין שם קרקע. איני מדבר על מושבים שהם באזורי פיתוח. איני מדבר על קבוצות שהן צריכות להתבסס. להם דין קרימה. אולם מעבר ומעל לזה יש לבדוק.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

בהחלט.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

המצב הוא כזה שאנחנו צריכים לבדוק הרבה דברים

מורכבים.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

סיכמנו על בדיקה.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

שר הפנים מתרעם על שלא דובר בין אנשי האוצר ובין אנשי משרד הפנים על הצעת החקציב שלהם. לא דובר כי עד היום הזה לא קבלנו הצעת חקציב ממשרד הפנים.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

איך זה יכול להיות? היום אמרו לי שאין הסכמה

בינינו.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

את חקציב שר הדתות קבל הממונה על התקציבים לפני הדלקת הנרות. הממונה על התקציבים אומר, כי בין הדלקת הנרות ובין הבדלה אין הוא עוסק בתקציבים.

ביום ראשון בבוקר היתה כבר ישיבת הממשלה. בקשנו שיגישו לנו את התקציב עד 15 באוגוסט. בקשנו שיגישו לנו עד ה-15 באוגוסט, שלא נקבל אותו אחרי ה-1 בספטמבר. מכל מקום לא היה שר, שביקש אתי ישיבה לפני יום א' ושלא קיימתי אתו ישיבה.

אני מסכים עם שר החקלאות ועם שר הפיתוח, שתקציב זה אין בו די. אבל אני חושב שאנחנו צריכים להתרגל יותר ויותר, שהפיתוח ימומן על ידי הלוואות בנקאיות יותר ויותר, כשם שגם בשיכון, אם אנחנו יכולים לעשות סידורים שימומן על ידי הון פרטי מן הארץ ומחוץ לארץ, מצוה לעשות זאת. אבל שאר הפיתוח בחקלאות, בתיירות ובתעשייה יש לממן יותר ויותר על ידי הלוואות בנקאיות. אמנם זו השנה השניה שאין כסף בבנק לפיתוח התעשייה. הוא יחפש איפוא כסף בחוץ לארץ, למען יתנו הלוואות. אפילו למבני תעשייה גם כן צריך לחפש הלוואות.

כדי לקבל הלוואות, צריך להקים חברה לטלפונים. אולם לכשיקמו חברה לטלפונים, התוצאה תהיה שהמשכורות יגדלו ב-25%. התעריפים אינם צריכים לגדול אז. אולי הענף יהיה יעיל יותר. אבל התוצאה תהיה שקודם כל יגדלו שם המשכורות ב-25% ואחרי כן בכל מחלקות הדואר עד לדואר חבילות ותהיה העלאת שכר כוללת בכל המשק. ואני חושב שזהו מחיר גבוה יותר מדי שהמשק צריך לשלם בשביל הסדר עניני הטלפון. זה מסובך.

אבקש את מזכיר הממשלה לדאוג לכך, שכשירדנו בוועדת השרים לעניני בטחון על תקציב הבטחון, יזמינו לאותה ישיבה גם את שר האוצר.

ד"ר י. גלילי :

שם יכולים לבקש תוספת.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

עם כל הכבוד, הרי אין אצלי התרגשות רבה מהחלטות ועדות שרים על תוספות, שאין להן כיסוי תקציבי.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון:

זוהי דיקטורה של האוצר.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

זוהי דיקטורה? מסביב לשולחן הזה אינו יושב אפילו בן ארם אחד - ואני כולל בזה את עצמי - היודע את משמעות המילים "אין כסף".

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני רוצה להגיד ראשית כל: המאבק הזה איננו מאבק שווה. לא רק מפני שאני כמעט יחידי או אחד משניים, במקצה תומך בדעתי שר האוצר, גם כן לא בשלמות, ולא רק בגלל זה שלכל מה שאני אומר מתייחסים כאל דיפורמציה פרופסיונלית של נגיד הבנק, אלא גם מפני שזה הרבה יותר קל להיות בעד חיסול משכנות עוני ולהיות בעד יותר עזרה לעניים ולהיות בעד אישפוז טוב יותר, מאשר להגיד "לא". אבל גם הכלכלה יש לה טכנולוגיה משלה, כלומר על ידי הדפסת כסף אינם יוצרים שום דבר, אלא מעלים את המחיר של כל הדברים. זוהי אמת פשוטה מאד של טכנולוגיה של הכלכלה. כשמדפיסים 700,000,000 ל"י, מסכנים את עתיד המשק ואת הבטחון ואת כל הדברים האלה, כולל חנוך ואישפוז, שרוצים להשיג אותם, כי אם אתה מדפיס כסף, שאין לך שום דבר כנגד זה, ואתה מוציא צ'ק בלי כיסוי, שאין לך עליו פקדון בבנק, אתה מעלה רק את המחיר של הכל. אי אפשר ליצור על ידי כך לא ידים עובדות ולא מות ולא דבר אחר. אי אפשר ליצור שום גורם ייצור על ידי זה

שנענים לכל דרישה נוספת. לו זה היה כך, שאפשר היה על ידי זה שיגדילו את התקציב על ידי הדפסת כסף להשיג דברים ממשיים ולא על ידי העברה ממשאב אחד לשני, מיצר אחד לשני, אפשר היה אז לפתור את כל בעיות העוני בעולם ואת כל הבעיות הסוציאליות בהדפסת כסף. כתבתי ספר העומד להופיע באמריקה, שלפיו אפשר לבטל את העוני גם בארצות המפותחות וגם בארצות הבלתי מפותחות. אולם ווראי שאי אפשר לעשות זאת על ידי הדפסת כסף.

היות ופה כבר כולם אמרו - ואני מסכים לכך - שאי אפשר להגדיל את המשאבים על ידי העברת ערכים ממשיים, על ידי מסים, מהצבור לממשלה, זאת אומרת שכל דבר נוסף שאתם מחליטים להגדיל אותו, פירושו שאתם מחליטים להדפיס כסף. ראשית כל זה יהיה אסון לבטחון, כי הרזרבות כבר התחילו לרדת. ואם נקבל את ה"פנטומים", תרדנה הרזרבות בזמן קצר מאד ב-200,000,000 דולר, ובכל פרוטה וכל לירה, שאתה מדפיס, אתה מקטין את הרזרבות.

לא אמרתי מה שאמר שר החינוך, כי הכסף שבא מהמגבית מהווה גרעון. לא אמרתי שזהו גרעון, אלא אמרתי שזה מהווה גורם אינפלציוני. אם אתה מדפיס עוד כסף, לא חשוב מבחינת האינפלציה אם אתה מוסיף לרזרבות עוד 50 מיליון דולר או עוד 100 מיליון דולר. אבל זה מעלה את המחירים בארץ. זהו דבר מיכני ולא מוסרי. זהו דבר פשוט מאד. היום בכלכלה המודרנית אנחנו יודעים שמותר בתנאים ידועים להדפיס כסף, זה למשל כשיש הרבה מאד גורמי ייצור מובטלים כמו שהיה אצלנו בשלהי המיתון. מי שלוקח כיום עתון ביד ורואה את המודעות, הרי אין שם כמעט מודעות על ביקוש עבודה. כל המודעות מדברות על ביקוש עובדים. השאלה אינה אם יש לך פה או שם עוד איזה גורם מובטל. קובע מהו צוואר הבקבוק, כמו שביבול בחקלאות קובע הגורם הנדיר. אם חסרה חוליה אחת בשרשרת, הרי זה מספיק כדי לגרום לערעור עניין. אם במצב כזה תזרוק לחלל האוויר פרויקטים פי עשרה משישנם גורמי ייצור מובטלים וכסף פי עשרים, הרי רק תעלה את המחירים ולא תגדיל את גורמי הייצור. על ידי הדפסת כסף אין מרחיבים את הפיתוח, אלא מצמצמים אותו, בשעה שכל גורמי הייצור כבר עסוקים.

יש כמובן אפשרות לעשות זאת אחרת. איני אומר שאין אפשרות לזאת. אפשר על ידי הוצאת רזרבות וייבוא גדול להקפיא את המחירים שלא יעלו. עשינו זאת השנה. אבל אם נמשיך בזאת, אנחנו נפגע באופן חמור ביותר באפשרות של הבטחון, כי בטחון זה לא רק איש אלא גם נשק. אי אפשר ללחום בידים ריקות. אם נוריד את הרזרבות, בזמן שיש לנו כבר חובות שהם הולכים וגדלים משנה לשנה והם הגיעו ל-1,800,000,000 דולר, נסכן את הבטחון. האם משהו חשב לחלק את הסכום הזה בין האוכלוסיה ולראות כמה חייב כבר כל איש ואשה וכל ילד בדולרים? להדפיס במקרה כזה כסף, כדי להשפיע אחרי כן בהוצאות דולרים בחוץ לארץ על ידי ייבוא על המחירים - האם יש בזה משום אחריות משקית ואחריות בטחונית?

מה יהיה? אנחנו מוכרחים לשמור על תקציב הבטחון. כל אחד מבין זאת. יש פרינציפ פשוט: BEING COMES BEFORE WELL-BEING. אנחנו נעשה זאת. יתכן שעם קניות בטחוניות חדשות, בייחוד של מטוסים, תרדנה הרזרבות עוד בסכום של 200-300 מיליון דולר. כשות יהיה ונדפיס כסף בקצב שכזה, הרי זה ראשית כל יגדיל את הייבוא כשלעצמו, גם סחורות ייבוא לתצרוכת. שנית, זה קולט חלק של הייצוא, כלומר של גורם שמרוויח דולרים - כלומר חלק מסחורות הייצוא יישארו אז בארץ. שלישית, זה מעלה את המחירים ופוגע בכושר ההתחרות שלנו; רביעית - זה מגדיל את הייצור בשביל השוק הפנימי, שבו יש מרכיב ייבוא גדול. על ידי זה שנגדיל את הייבוא - ועם גרעון כזה בתקציב המדינה, אי אפשר שלא להגדיל את הייבוא - נאכל אמנם גם חוצרת הארץ, ונצרוך אותה. ברם גם שם יש גורם גדול מאוד של מרכיב ייבוא, שעליו צריך להוציא דולרים. נעמוד בפני דילמה כזאת בשנת 1969: או שנסכן את הבטחון על ידי זה שהרזרבות תרדנה לשפל המדרגה, או שנגרום לאינפלציה שתביא בסופו של דבר לצמצום הייצוא, כי עליית המחירים תפגע בייצוא. אין זה חדש. אין זה ענין שאנחנו רוצים להיות רציונאליים, אלא השאלה היא: האם עם הגורמים הפיסיים הריאליים שישנם בידינו ניתן הדבר, לשמור על יציבות ולעשות גרעון גדול בתקציב? רק בהעזה בלבד אי אפשר לעשות זאת. ישנה טכניקה וטכנולוגיה גם בכלכלה.

דיבר שר החינוך על תשע הנקודות שהעליתי בשעתו. איני בטוח אילו שמעו אז בקולי אם לא היו לנו כיום בארץ יותר יהודים, יותר בטחון, יותר קליטה ואולי גם רמת חיים גבוהה יותר. אבל צריך לקחת את תשע הנקודות ולברר מה הן. כל מה שאמרת היה נכון, אבל לא אמרת מה היו תשע הנקודות.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

אבל אל תעשה זאת היום.

השר מ. בגין:

יהודים היו גם חוזרים מחוץ לארץ?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

דיברו עשרה שרים, שלושת רבעי מהם התווכחו אתי. אני יחיד. לפחות יתנו לי להגיד מה שיש לי להגיד.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

מקשיבים.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אבל מפריעים.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוז:

ראה, איזו דריכות בממשלה. מזמן לא הייתה כזו.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אחרי כן חושבים החברים דבר, שיש בו איזו טעות מחשבתית - שאם ההוצאה הולכת למטרה רצויה, ליעד רצוי, יש לזה פחות אפקט מבחינות אלה של או הקטנת הוצאות או הגדלת האינפלציה. רבותי, לא מעניין הדבר לגמרי מבחינה זו. זה מעניין מבחינות אחרות לגמרי, אבל מבחינה זו לא היעד מעניין אלא מקור הכסף. לא מעניין אם אני מוציא את זה לפיתוח הייצור או אם אני שורף את זה. אם תהיה אינפלציה תלוי בכך מניין הכסף בא, מאיזה מקור הוא בא, לא לאיזה יעד הוא הולך. אם אתה מגדיל את הייצור, גדלה ההכנסה באופן אוטומטי באותו סכום במשק.

אין לי פה הזמן והאפשרות לנתח את כל זה. כלכלנים יודעים זאת. זהו דבר ראשון ואלמנטרי: היעד איננו משנה בשום דבר את האפקט האינפלציוני. אולי לא נאמר "האפקט האינפלציוני", כי אין אנחנו אוהבים מלים לועזיות, חושבים שזהו דבר אבסטרקטי. אבל זה מביא לעליה מהירה ותלולה של המחירים או לירידה של מטבע חוץ שנחוץ לנו כל כך לבטחון. בעברית פשוטה נאמר לא אינפלציה, אלא עליה מהירה של המחירים שתפגע בייצוא ותגדיל את הייבוא ותקטין את הוצאות. TERTIUM NON DATUR אחת משתיים, אין מוצא שלישי. אני מוכן להוכיח זאת אם יתנו לי את הזמן לכך.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

אם חוכל להוכיח זאת תוך שלוש דקות, בבקשה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

איני יכול. אני מוכרח להוכיח כך שיאמינו לי.
אני צריך לבזבז שבועות כדי להוכיח זאת. הדבר היה משתלם אילו עשינו קורס כזה של שבועיים לחברי הממשלה על הכרמל. כך עשו פעם לוועדת הכספים של הכנסת, זה חסך לנו מאות מליונים.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלוזן:

ענין זה של הר הכרמל מושך.

השר מ. בגין:

זוהי הצעה המניחה את הרעת.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

רופא העוסק בחיי אדם, צריך לכל היותר להתווכח עם רופא שני. פה קובעים מדינאים, והטכניקה היא דבר מורכב מאד, ולך כעת תחנגש עם זה תוך דקות אחדות. תישאר תמיד במעוט. לו הבינו את הפעולה של המכניזם, היו נבהלים ונרתעים מרפיציט של 700 מיליון ל"י.

מהו הכלל הראשון? הכלל הראשון הוא, כאשר יש אבטלה, כשיש שפל, קפאון, יוצרים תקציב גרעון. השר פנחס ספיר איננו פה. הוא אמר: תעשה תקציב גרעון. באותו הזמן של שפל וקפאון נחתי לו את הכסף, הרפסתי כסף נוסף ללא מוסר כליות. אבל כשיש כבר תעסוקה מלאה, צריך לעשות תקציב עודף. זאת אומרת תורת הכלכלה. ולא רק שיש תיאוריה כזו, אלא עלינו לעשות זאת אם אנחנו רוצים למנוע אותם הועזזעים, אותה ההתמוטטות ואותו האסון שאני מנבא להם, את זאת אין למנוע על ידי הרפסת כסף.

השר ספיר לא היה עקבי בדבריו. תחילה דבר באופן נפלא על חשיבות היציבות, אחרי כן דיבר בזכות הגורם המזעזע והממוטט את היציבות, בזכות הגרעון.

מחוץ לזה אנחנו מוחקים את כל הישגי המיתון.

ד"ר י. ספיר:

אולי תרשה לי לשט פרובוקציה אינטלגנטית להעמיד שאלה. כיועץ כלכלי לממשלה, לא כנגיד הבנק, האם אתה יכול ומוכן להגיד לנו, בנסיבות האלה ואליבא דידך מה היית מציע?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אגיד זאת באופן כמותי ולא באופן איכותי, לא משה יש לקצץ אלא כמה צריך לקצץ. זהו מקרה טפוסי: כדי לנהל מדיניות אנטי מחזורית, נחוץ תקציב של עודף ולפחות תקציב מאוזן. אבל אני מבין שיש פה דברים שנצטרך להביאם בחשבון. אני רוצה לומר בקשר לזאת: אוי ואבוי יהיה לנו אם אנחנו נלך כעת להדפיס מאות מיליונים ולסכן את כל ההישגים שהשגנו. אפילו בשעת חירום אין לעשות זאת, כשאנחנו פונים לאנשים ודורשים מהם שיתנדבו, ואנחנו איננו יכולים להתנדב כדי להדק קצת את החגורה. אנחנו הולכים בדרך הקלה ביותר - קלה שהיא רעה ומסוכנת לבטחון ולמדיניות, כי מה יהיו פנינו בעולם? כולם מעריצים את המשק שלנו השנה, שהוכיח צמיחה כלכלית מהירה ויציבות. אם נזעזע ונמוטט את זה, נראה מה יהיה עם שכר העבודה, מה יהיה עם היוקרה שלנו בעולם, איך ניראה ומה יהיה עם הרורבות.

הגרעון המבסימלי שאנחנו יכולים להרשות לנו הוא בערך 400 מיליון ל"י. איני יכול להגיד איפה לקצץ. אין אני SUPERMAN, אין אני יודע את התקציבים של עשרים משרדים. איני יכול להגיד. את זאת יודעים ראשית כל

המשרדים ואת זאת יודע האוצר. אני איני יודע זאת. אין זה תפקידי. אני צריך לראות. האם יש שיווי משקל או לא, ומה הן הסכנות ומה האפשרויות. אני אומר, במאמץ עצום אפשר ללכת לזה בתחומים שציינתי.

אני מבטיח לכם שענין של חיסול משכנות עוני, ענייני החנוך והכריאות הם קרובים ללבי לא פחות מאשר ללב השרים. סוף סוף אני בא מתנועת העבודה וחי בתוכה ויש לי איזה עבר גם בענינים אלה ואני מאד מתעניין בהקטנת העוני בעולם.

דוד מ. בנין :

כאן היעד חשוב ולא המקור.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ :

אין זו שאלה ואין זה ענין של התמודדות, מי קרוב יותר לדברים האלה, אלא זוהי התמודדות על כך מה אפשר לעשות ומתי עוברים את הגבול ופוגעים בדברים שרוצים להציל אותם.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף :

אני רוצה להוסיף פסוק. שר השיכון וסגן ראש הממשלה דברו על תוספת שיכון. אני בעד זה לשכן את 14 המשפחות שהזכירו וגם להתחיל בשיכון באותו מקום, שבו יושבי האובסטונים אינם נותנים לעולים להכנס לשיכוניהם. צריך להיות קצת גמיש וצריך לנהוג בשכל. איני בטוח אם משרד השיכון הוא די גמיש בענינים האלה. אבל יש דבר ששר השיכון לא אמר את זה כאן ואני יכול לומר את זאת. הוא דורש לעומת 17,000 יחידות דיור שאנחנו מציעים להקים - הקמת 28,000 יחידות דיור, פירושו בערך 900,000 מטר מרובעים, ולזה לא רק שהכסף איננו אלא אין פועלים בשביל זה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

הגענו לסיכום. אקרא באזניכם את הצעת ההחלטה:

א. לאשר עקרונית את הצעת התקציב להכנסה ולהוצאה לשנת הכספים 1969/70 לפי הפירוט שהוגש על ידי שר האוצר.

ב. להסמיך את שר האוצר להגיש לוועדת השרים לענייני כלכלה הצעות לכסוי הפער בין ההוצאה להכנסה.

ג. להסמיך את שר האוצר להכניס בהצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1969/70 תיקונים בנוסח חוק התקציב.

על זה אני מוסיף כסיכום הישיבה, שעדיין יימשך המשא ומתן הישיר בין המשרדים הנוגעים בדבר לבין משרד האוצר.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

האם זה אומר שהגרעון של 700 מיליון ל"י הוא קדוש, הלכה למשה מסיני? אני מציע לדון על הסכום הזה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העליה י. אלוז:

אני רוצה להוסיף לסיכום, שככל שתתעורר, אגב הדיון בוועדת השרים לענייני כלכלה, איזו בעיה עקרונית או בעיה של משרד מסויים, שהשר הנוגע בדבר איננו מקבל את פסק דינה של ועדת השרים לענייני כלכלה, יוכל להחזיר את הדיון לממשלה.

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף :

לאחר הדיון בוועדת השרים לענייני כלכלה יובא התקציב לאישור סופי לממשלה בכל מקרה, גם אם יהיה משא ומתן בשטח המספרים וגם אם יהיה הסכם.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה י. אלון :

זה וודאי, זאת תהיה קריאה שניה ושלישית.

השר י. ספיר :

איני רואה שום הכרח בדבר לפני דיון על עקרונות התקציב, על מבנהו ועל פרופורציות לקבל את ההצעה שהוצעה פה. אם אני מקבל זאת פירוש הדבר שאני מאשר עקרונות תקציב שהוגש עם גרעון תקציבי של 700 מיליון ל"י ואין בו כל ההשלכות הגרעוניות. איך אני יכול לעשות זאת פה לפני שאני יושב על התקציב? לא ראיתי את התקציב, לא בדקתי את ההכנסה ואת ההוצאה. איני יכול להגיע שום דבר חוץ מאשר מחשבות ערטילאיות. איך אני יכול לאשר זאת עקרונות? בזה שאני מאשר זאת עקרונות, אני כובל את ידי. אני רוצה שהצעת התקציב תובא לוועדת השרים לענייני כלכלה בלי החלטה עקרונות. בעצם ההעברה לוועדת השרים לענייני כלכלה אני אומר שיש תקציב מסויים. אבל איני מציע שנחזור לדון בו פה כדי לבנותו מחדש. אבל לא נקבל אישור עקרוני פה.

השר מ. בנין :

אני מציע את הנוסח הבא להחלטה:

"הממשלה שמעה מפי שר האוצר הצעת תקציב כוללת

לשנת הכספים 1969/70 ומחליטה:

א. להסמיך את שר האוצר להביא הצעת תקציב

מפורטת לפני ועדת השרים לענייני כלכלה;

ב. להסמיך את הועדה לרון ולהחליט בהצעת התקציב

לשנת הכספים 1969/70, ולהביאה לאישור הממשלה".

שר המסחר והתעשייה ושר האוצר ז. שרף:

בסדר גמור.

ה צ ב ע ה.

מ ח ל י ט י ס: הממשלה שמעה מפי שר האוצר הצעת תקציב כוללת לשנת הכספים 1969/70 ומחליטה:-

א) להסמיך את שר האוצר להביא בפני ועדת השרים לענייני כלכלה הצעת תקציב מפורטת לשנת הכספים 1969/70.

ב) להטיל על ועדת השרים לענייני כלכלה לרון ולהחליט בהצעת התקציב לשנת הכספים 1969/70, ולהביאה לאישור הממשלה.

טגן ראש הממשלה והושר לקליטת העלייה י. אלון:

כמובן שיחד עם זה יימשכו הבירורים המקבילים בין

המשרדים.

הישיבה נועלה בשעה 12:40